

ВПЛИВ COVID-19 НА ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

грудень 2020

ОБ'ЄДНАНІ НАЦІЇ
ПРАВА ЛЮДИНИ
УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА

Це неофіційний переклад оригінального документу,
написаного англійською мовою;
у випадку розбіжностей, просимо звертатися
до оригіналу англійською мовою

Зміст

I. Резюме.....	1
II. Методологія УВКПЛ	3
III. Контекст.....	5
IV. Вплив обмежень свободи пересування, пов'язаних із COVID-19, на права людини	8
A. Вплив обмежень свободи пересування, пов'язаних із COVID-19, у Донецькій та Луганській областях.....	8
B. Вплив обмежень свободи пересування, пов'язаних із COVID-19, в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, Україна, тимчасово окупованих Російською Федерацією	12
V. COVID-19 у місцях позбавлення волі	14
A. На контрольованій Урядом території.....	14
B. На території, контрольованій самопроголошеними «республіками»	15
C. В Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна, тимчасово окупованих Російською Федерацією	16
VI. Вплив COVID-19 на право на справедливий судовий розгляд	16
VII. Нікого не залишити осторонь – вплив COVID-19 на групи населення, які перебувають в уразливому становищі	18
A. Дискримінація, насильство і прояви нетерпимості.....	19
B. Вплив COVID-19 на ромів	21
C. Вплив COVID-19 на осіб літнього віку та осіб з інвалідністю, які перебувають в інтернатних закладах	22
D. Вплив COVID-19 на осіб з інвалідністю у громадах	23
E. Вплив COVID-19 на бездомних людей	24
F. Вплив COVID-19 на працівників охорони здоров'я	24
VIII. Висновки та рекомендації	26

I. Резюме

1. Ця тематична доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ) про вплив COVID-19 на права людини в Україні охоплює період із 20 лютого 2020 року, коли групу осіб¹, евакуйованих з Уханя, Китай, було доставлено в Україну, по 6 грудня 2020 року. Вона ґрунтується на роботі Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ).²

2. Особлива увага у доповіді приділяється впливу COVID-19 на економічні та соціальні права з акцентом на особах і групах, що знаходять у вразливому становищі та які ризикують бути залишеними осторонь. Вона має на меті інформування носіїв обов'язків та прав в Україні та міжнародного співтовариства, а також надання рекомендацій щодо цілеспрямованих дій, котрі дозволять Уряду та іншим суб'єктам підвищити ефективність відновлення під час реагування на пандемію. Попри те, що доповідь не містить вичерпного опису всіх порушень економічних та соціальних прав, які були зафіксовані впродовж звітного періоду, вона пропонує огляд ключових проблем у сфері прав людини, пов'язаних з пандемією. Оскільки кількість випадків захворювання в Україні зростає та запроваджуються нові заходи реагування, очікується поява додаткових проблем у сфері прав людини.

3. Україна запровадила карантинні обмеження 12 березня 2020 року, після першого підтвердженого випадку захворювання на COVID-19 29 лютого 2020 року. УВКПЛ продовжувало повноцінно працювати впродовж звітного періоду, скоригувавши роботу з метою мінімізації ризику розповсюдження вірусу та здійснюючи діяльність особисто, лише якщо це можна було робити безпечно, та дистанційно за відсутності альтернатив.

4. Пандемія COVID-19 ще більше посилила труднощі та нестатки, з якими стикається населення, що постраждало від конфлікту на сході України, зокрема через обмеження свободи пересування та їхній вплив на реалізацію соціальних та економічних прав. Середньомісячна кількість перетинів лінії зіткнення зменшилась з 1,1 млн. (за аналогічний період 2019 року) до менш ніж трьох сотень внаслідок закриття всіх п'яти контрольних пунктів в'їзду-виїзду (КПВВ) з кінця березня до кінця червня 2020 року. Обмеження свободи пересування призвели до розлуки з сім'ями тисяч людей та втрати доступу до медичної допомоги, освіти, пенсій та джерел існування.

5. В результаті обмежень свободи пересування, запроваджених Урядами України та Російської Федерації, кількість перетинів адміністративної межі (АМ) із Автономною Республікою Крим та м. Севастополь, Україна, тимчасово окупованих Російською Федерацією, (далі – Крим) в обох напрямках за період з березня по вересень 2020 року зменшилась майже на 90% у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року. Обмеження вплинули на доступ осіб до праці, освіти, медичної допомоги, власності та сімейних зв'язків.

6. Становище осіб, які перебувають у місцях тримання під вартою, залишалось особливо тяжким під час пандемії, з огляду на те, що багато місць тримання під вартою переповнені і не можуть повністю вжити заходів попередження, як-от фізичне дистанціювання та забезпечення засобами індивідуального захисту (ЗІЗ). На території, яка контролюється Урядом України, кількість підтверджених випадків COVID-19 та пов'язаних із ним смертей в установах пенітенціарної системи залишається невеликою, що може бути обумовлено недостатнім тестуванням. На території, яка контролюється самопроголошеною «Донецькою народною республікою» та самопроголошеною «Луганською народною республікою»³, а також у Криму відсутні дані щодо випадків

¹ До складу групи входили 45 українців та 27 іноземних громадян.

² ММПЛУ була розміщена в березні 2014 року для здійснення моніторингу ситуації з правами людини в Україні з особливою увагою на східні і південні регіони та Автономну Республіку Крим, та надання рекомендацій Уряду та іншим суб'єктам для вирішення проблем у сфері прав людини. Для отримання додаткової інформації див. Рада ООН з прав людини, *Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні*, 19 вересня 2014 р., А/НRC/27/75, пункти 7-8, режим доступу: www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session27/Documents/A-HRC-27-75_en.pdf.

³ Далі за текстом «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка». Для стислості вони разом називатимуться самопроголошеними «республіками».

захворювання на COVID-19 у місцях тримання під вартою, проте УВКПЛ отримало інформацію про те, що особи, які перебувають під вартою, не мають засобів індивідуального захисту та доступу до належної медичної допомоги.

7. Обмеження, пов'язані з COVID-19, також вплинули на доступ до правосуддя та гарантію публічного судового розгляду. Деякі суди заборонили спостерігачам та журналістам доступ до приміщень; існувало багато перешкод для забезпечення рівного доступу до правосуддя за допомогою цифрових технологій.

8. Вплив COVID-19 на економічні та соціальні права груп, які перебувають в уразливому становищі також створює ризик відступу від цілей сталого розвитку (ЦСР) Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року та зобов'язання не залишити нікого осторонь. Групи, які знаходяться у вразливому становищі, особливо жінки та дівчата у цих групах, включають ромів, осіб з інвалідністю, осіб літнього віку, зокрема тих, які перебувають у закладах тривалого догляду, та бездомних людей. Крім того, пандемія створила нові уразливості, зокрема серед працівників сфери охорони здоров'я, залучених до реагування на COVID-19. Найбільшого негативного впливу зазнали права на здоров'я, працю, освіту та достатній життєвий рівень, які безпосередньо пов'язані із ЦСР 1 (подолання бідності), ЦСР 2 (подолання голоду), ЦСР 3 (міцне здоров'я), ЦСР 4 (якісна освіта), ЦСР 8 (гідна праця), ЦСР 10 (скорочення нерівності) та ЦСР 16 (мир, справедливість та сильні інституції). Наслідки також були гендерно диференційованими: жінки непропорційно постраждали від пандемії, зокрема через зростання домашнього насильства та значне збільшення неоплачуваної праці з догляду, що створює додатковий ризик для досягнення ЦСР 5 (гендерна рівність).

9. Доповідь завершується низкою рекомендацій, спрямованих на дотримання прав людини при реагуванні на COVID-19 та вжитті заходів соціально-економічного відновлення Урядом та іншими суб'єктами, що сприятиме покращенню загальної ситуації з правами людини в Україні та допоможе забезпечити реагування на COVID-19 та відновлення відповідно до цілей і завдань Порядку денного до 2030 року.

II. Методологія УВКПЛ

10. Доповідь ґрунтується на інформації, зібраній під час 139 виїздів на місце, 7 відвідувань місць позбавлення волі, моніторингу 6 судових засідань і 14 зібрань та 681 інтерв'ю (389 жінок та 292 чоловіків) з жертвами та свідками порушень прав людини, а також із родичами жертв і їхніми адвокатами, представниками Уряду, громадянського суспільства та іншими співрозмовниками. Більшість інтерв'ю проводились дистанційно через пандемію. Доповідь також ґрунтується на інформації, зібраній під час онлайн-опитувань та обговорень у фокус-групах зі співрозмовниками, а також отриманій із судових документів, офіційних звітів, відкритих джерел та інших відповідних матеріалів. Висновки ґрунтуються на перевірній інформації, зібраній із первинних та вторинних джерел, які оцінені як надійні та достовірні. Висновки включаються до доповіді за умови, що дотримано стандарт доведення, який передбачає наявність «достатніх підстав», а саме тоді, коли спираючись на сукупність перевіреної інформації, звичайний розсудливий спостерігач мав би достатні підстави вважати, що описані факти дійсно мали місце, і коли робляться правові висновки, що ці факти відповідають усім елементам складу порушення. Ця доповідь не містить вичерпного викладу всіх проблем, що стосуються дотримання прав людини під час пандемії, а зосереджується на певних аспектах впливу пандемії на осіб та групи, які знаходяться у найбільш уразливому становищі.

11. Інформація в цій доповіді використовується на підставі інформованої згоди всіх джерел щодо її використання, а також оцінки УВКПЛ ризику шкоди, яку може заподіяти таке використання. Такий підхід може приводити до видалення даних, за якими можна ідентифікувати особу для забезпечення конфіденційності джерел.

12. Доповідь спирається також на взяті Україною зобов'язання щодо Порядку денного щодо досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, прийнятих на Саміті ООН зі сталого розвитку у вересні 2015 року⁴. У 2020 році Уряд України оприлюднив Добровільний національний огляд щодо прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку, в якому також викладено деякі аспекти реагування на пандемію COVID-19 на державному рівні, що дозволять підвищити ефективність заходів із відновлення відповідно до Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року.⁵

⁴ Україна повідомила про виконання Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року в липні 2020 року. УВКПЛ має на меті зробити свій внесок у відповідні процеси, систематично пов'язуючи основні проблеми, про які воно повідомляє, з Порядком денним у сфері сталого розвитку до 2030 року.

⁵ Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, *Добровільний національний огляд щодо прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку в Україні*, травень 2020 р., режим доступу: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26295VNR_2020_Ukraine_Report.pdf.

Актуальність рекомендацій з питань прав людини при реагуванні на пандемію

УВКПЛ прагне зробити права людини головним аспектом реакції на COVID-19 держав, партнерів ООН, громадянського суспільства та приватного сектора. Фокус робиться на підтримці шести пріоритетних напрямків: 1. Повага до всіх прав людини та вирішення конкретних проблем, які можуть бути менш помітними або більш чутливими. 2. Вразливі категорії населення. 3. Участь, інклюзія та доступ до інформації. 4. Економічні та соціальні права. 5. Інтеграція питань прав людини до заходів реагування системи ООН. 6. Внесок механізмів ООН з прав людини до протидії COVID-19.

В інфографіці представлені рекомендації, надані Механізмами ООН з прав людини для України: Універсальним періодичним оглядом, мандатаріями Спеціальних процедур та Договірними органами ООН за останні 5 років, які УВКПЛ вважає особливо актуальними під час реагування на пандемію інклюзивним та стійким способом. Усі рекомендації, адресовані Україні, можна знайти в Універсальному індексі прав людини на сайті: <https://uhri.ohchr.org/>

Можливості для оцінки стану виконання цих та інших рекомендацій надаватимуться під час підготовки майбутнього циклу Універсального періодичного огляду у 2023 році, а також під час підготовки до сесій Договірних органів ООН з прав людини та майбутніх візитів мандатаріїв Спеціальних процедур до країни.

III. Контекст

«Ми стали стійкими до конфлікту та обстрілів, однак багато з нас зараз не витримують, оскільки ми не звикли щодня бачити смерть. У нашому місті кількість померлих від COVID-19 незабаром буде більшою, ніж загиблих внаслідок конфлікту».

- Медсестра, яка працює в лікарні, розташованій поблизу лінії зіткнення в Донецькій області, листопад 2020 року.

13. Перший випадок захворювання на COVID-19 на території, яка контролюється Урядом, був виявлений 29 лютого 2020 року. Станом на 5 грудня 2020 року Національна служба здоров'я України зафіксувала 813 306 випадків COVID-19, включаючи 418 581 хворих одужали та 13 588 померли. 60% підтверджених випадків становили жінки та дівчата, а 40% – чоловіки та хлопці. Найбільша кількість підтверджених випадків припадає на вікову категорію 50–59 років. Загалом 5 358 жінок та 7 230 чоловіків померли від COVID-19 (47 та 53% усіх летальних випадків, відповідно), більшість з яких були віком 60–69 років.

14. На території, яка контролюється «Донецькою народною республікою», станом на 6 грудня 2020, «міністерством охорони здоров'я» було підтверджено 11 527 випадків захворювання на COVID-19, при цьому повідомляється, що 5 619 осіб одужали та 1 090 померли. Станом на 6 грудня 2020 року, 1 830 випадків захворювання на COVID-19 були підтверджені «міністерством охорони здоров'я» на території, яка контролюється «Луганською народною республікою», при цьому повідомляється, що 1 604 осіб одужали та 150 померли. У Криму станом на 7 грудня окупаційна держава підтвердила 21 951 випадків захворювання на COVID-19, з яких 17 195 осіб одужали та 447 померли.

15. 12 березня 2020 року Уряд запровадив перші карантинні заходи, заклавши заклади освіти. 17 березня 2020 року були запроваджені суворіші заходи, зокрема обмеження масових зібрань, призупинення роботи громадського транспорту та закриття «неосновних» підприємств, як-от ресторанів, готелів, салонів краси та непродовольчих магазинів, а також відкладення запланованого стаціонарного лікування осіб, не хворих на COVID-19. Рух через державний кордон, лінію зіткнення на сході та АМ із Кримом також було обмежено, включаючи обмеження з боку самопроголошених «республік» та Російської Федерації. Починаючи з 4 квітня 2020 року, Уряд України запровадив обмеження щодо перебування у громадських місцях, керуючись міжнародною практикою, та обов'язкову самоізоляцію для осіб віком старше 60 років, за певними винятками для працюючих осіб⁶. Наприкінці травня 2020 року загальнодержавні карантинні обмеження було послаблено. З 22 травня по 12 листопада 2020 року Уряд запровадив «адаптивний карантин»⁷, у рамках якого обмеження застосовувались вибірково в різних географічних районах залежно від рівня захворюваності на COVID-19. Уряд дозволив обласним та місцевим органам влади брати участь у процесі прийняття рішень щодо запровадження обмежень у відповідних регіонах. Багато представників органів місцевого самоврядування, які обираються прямим голосуванням в Україні, оскаржували карантинні заходи Уряду і не застосовували їх всі у підпорядкованих їм регіонах.⁸

⁶ Вимога щодо самоізоляції для осіб літнього віку діяла з 4 квітня по 4 червня. ММПЛУ не зафіксувала випадків застосування санкцій до осіб літнього віку за порушення самоізоляції виключно на основі їхнього віку.

⁷ Постановою № 392 від 20 травня 2020 року, прийнятою Кабінетом Міністрів України, регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій було уповноважено послабити (до 24 червня 2020 року) або посилити обмеження у відповідних регіонах, а місцеві органи влади було уповноважено запровадити додаткові обмеження. Постановою № 641 Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 року було обмежено повноваження місцевих органів влади щодо запровадження додаткових обмежень, та передбачено, що з 23 вересня регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій виконуватимуть консультативну функцію при прийнятті рішень про запровадження обмежень у районах «червоної зони».

⁸ З квітня по травень 2020 року Дніпровська, Черкаська та Мукачівська міські ради зняли певні обмеження, запроваджені Урядом. У листопаді мери Львова, Черкас, Тернополя, Житомира та

16. 28 серпня 2020 року Конституційний Суд визнав деякі положення Постанови Кабінету Міністрів № 392 від 20 травня 2020 року щодо запровадження карантинних обмежень неконституційними, аргументуючи це тим, що такі обмеження мали бути введені Законом, а не підзаконними актами. Однак правових наслідків не було, оскільки Постанова Уряду на момент винесення рішення Суду вже була замінена. Незважаючи на рішення Суду, Кабінет Міністрів залишався головним органом влади, що встановлював обмеження, пов'язані з пандемією, що викликає занепокоєння щодо законності таких заходів.⁹

17. У червні 2020 року Світовий банк продовжив Україні кредит у розмірі 350 млн. дол. США у рамках Проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України», а Міжнародний валютний фонд (МВФ) затвердив 18-місячну Резервну угоду на загальну суму близько 5 млрд. дол. США. Кредит Світового банку спрямований на підтримку демонополізації та антикорупційних інститутів, ринку землі та кредитного ринку, а також системи соціальної підтримки, котрі є критично важливими для відновлення економіки та пом'якшення впливу пандемії COVID-19. Резервна угода МВФ має на меті задоволення значних потреб у забезпеченні платіжного балансу та бюджетного фінансування, збереженні досягнень у сфері фіскальної консолідації на рівні, який існував до пандемії COVID-19 та просуванні низки ключових структурних реформ з метою забезпечення готовності України повернутися до зростання після закінчення кризи. МВФ продовжить надавати кредит Україні за умови виконання низки умов, зокрема встановлення ринкової ціни на постачання газу для населення¹⁰. Це може спричинити подальший тиск на державне фінансування субсидій на житлово-комунальні послуги, що може непропорційно вплинути на осіб та групи, які знаходяться в вразливому становищі, включаючи малозабезпечені сім'ї та тих, хто стикаються з адміністративними перешкодами при поданні заявки для отримання субсидій.

18. 25 жовтня 2020 року в Україні відбулись місцеві вибори. Явка виборців (36,88%) була значно нижчою, ніж на попередніх місцевих виборах 2015 року, можливо, через кризу, пов'язану з COVID-19.

19. Зважаючи на швидке зростання кількості хворих восени, 12 листопада 2020 року Уряд знову запровадив посилені загальнонаціональні обмеження, включаючи подальше обмеження зібрань та «карантин вихідного дня», у рамках якого всім «неосновним» службам заборонено працювати у вихідні.

інших міст публічно заявили, що «карантин вихідного дня» не є ефективним заходом для зупинки розповсюдження вірусу. 13 листопада 2020 року мер Львова оголосив про те, що він підготував скаргу до суду щодо рішення Уряду про запровадження «карантину вихідного дня».

⁹ У статтях 12.3 та 21 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) передбачено, що на свободу пересування та свободу мирних зібрань можуть поширюватись певні обмеження, необхідні для охорони громадського здоров'я, лише якщо це встановлено законом.

¹⁰ Міжнародний валютний фонд, *Україна: Запит щодо Резервної угоди - прес-реліз, Доповідь персоналу та Заява виконавчого директора від України*, 11 червня 2020 р., <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/06/10/Ukraine-Request-for-Stand-by-Arrangement-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-49501>.

Графік карантинних заходів у зв'язку з COVID-19 на території, яка контролюється Урядом, з 1 березня по 30 листопада 2020*

Моніторингова місія Організації Об'єднаних Націй з прав людини в Україні (ММПЛУ)

Грудень 2020

	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад
Загальні заходи	Запровадження карантину.								
Заходи з обмеження та заборони пересування	<p>Адаптивний карантин: поступове скасування обмежень.</p> <p>Вибіркові обмеження в різних географічних районах у залежності від рівня захворюваності на COVID-19 (тобто, 4 кольорові зони).</p> <p>Повторне запровадження загальнонаціонального карантину</p> <p>Заборона на будь-яке пересування через адміністративну межу з Кримом</p>								
Негативний вплив на інші права людини:									
Вплив на навчальні заклади	<p>Заборона на будь-яке пересування через лінію зіткнення, окрім з гуманітарних підстав.</p> <p>Часткове зняття обмежень.</p> <p>Тимчасове зупинення міського та міжміського громадського транспорту.</p> <p>Обов'язкова самоізоляція для осіб старше 60 років.</p> <p>Обов'язкова двоїтжнева самоізоляція для осіб, що перебувають з-за кордону (з країни з значною кількістю випадків захворювання), території, яка контролюється озброєними групами, і з Криму за допомогою мобільного застосунок.</p> <p>Скасування обмежень, окрім у «червоних зонах».</p> <p>Закриття дитячих садків та освітніх установ.</p> <p>Закриття шкіл, якщо понад 50% учнів і персоналу перебувають на самоізоляції.</p>								
Доступ до правосуддя/справедливий судовий розгляд	<p>Заходи в судах (запровадження обмежень доступу спостерігачів до судових засідань; поновлення пропущених процесуальних строків)</p>								
Свобода зібрань	<p>Обмеження на масові зібрання (обмеження кількості учасників і місця проведення)</p>								
Вплив на доступ до охорони здоров'я	<p>Закриття реабілітаційних центрів.</p> <p>Тимчасове припинення нетермінової планової госпіталізації.</p> <p>Закриття ринків.</p> <p>Закриття «несуттєвих» підприємств (ресторани, кафе, салони краси, готелі, непродуктові магазини)</p> <p>Адаптивний карантин: поступове скасування обмежень.</p> <p>Повторне тимчасове припинення нетермінової планової госпіталізації.</p> <p>Повторне тимчасове припинення нетермінової планової госпіталізації.</p> <p>За умов адаптивного карантину обмеження залишалися в силі в «червоних зонах».</p>								
Вплив на соціальний захист і гідну працю	<p>Заборона на відвідування інтернатних закладів для літніх людей віку, людей з інвалідністю і дітей, а також центрів соціальної допомоги для осіб родин, які що знаходяться в ураженому становищі.</p> <p>Винятки з заборони на відвідування інтернатних закладів зроблені для родичів і законних представників.</p>								
Негативний вплив на інші права людини:									

* У даному графіку вказані заходи, які УВКПЛ визначило як найбільш актуальні для цієї допомоги.

IV. Вплив обмежень свободи пересування, пов'язаних із COVID-19, на права людини

A. Вплив обмежень свободи пересування, пов'язаних із COVID-19, у Донецькій та Луганській областях

Обмеження свободи пересування, пов'язані з COVID-19

20. Через пандемію в березні 2020 року¹¹ Урядом України та самопроголошеними «республіками» були запроваджені обмеження на перетин лінії зіткнення, після чого щомісячна кількість перетинів суттєво зменшилась¹². Навіть під час часткового відкриття КПВВ у червні 2020 року щомісячна кількість перетинів залишалася значно нижчою за рівень який був до пандемії. У Донецькій області середньомісячна кількість перетинів у період із червня по жовтень 2020 року зменшилась у 375 разів порівняно з аналогічним періодом 2019 року. Ситуація з перетинами в Луганській області була кращою, але навіть у серпні та вересні 2020 року (місяці з найбільшою кількістю перетинів з березня), середня кількість перетинів була на 75% нижчою, ніж за ті місяці 2019 року. Особливо постраждали жінки та особи літнього віку, які складали більшість тих, хто перетинали лінію зіткнення до карантину, пов'язаного з COVID-19.

КІЛЬКІСТЬ ПЕРЕТИНІВ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ НА МІСЯЦЬ з січня по жовтень 2020

Дата створення: 2 грудня 2020 Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

21. 10 листопада, єдиний КПВВ у Луганській області, Станиця Луганська, відновив роботу в обох напрямках після чотиритижневого закриття. Відкриття нових КПВВ у Луганській області (у Золотому та Щасті), заплановане на 10 листопада, не відбулося. У Донецькій області самопроголошена «Донецька народна республіка» дозволила обмеженій кількості цивільних осіб перетнути лінію зіткнення, проте лише через КПВВ «Новотроїцьке-Оленівка» (один з чотирьох КПВВ) і лише два рази на тиждень. Самопроголошені «республіки» продовжували застосовувати жорсткі вимоги

¹¹ Про обмеження пересування через лінію зіткнення, запроваджені Урядом України (Наказом Командувача Операції об'єднаних сил (ООС) № 207 від 15 березня 2020 року, продовжені на основі рішень Командувача ООС та Кабінету Міністрів України) та збройними групами «самопроголошених республік» див. *Доповідь УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 лютого - 31 липня 2020 р.*, пункти 46-49, режим доступу: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/30thReportUkraine_EN.pdf.

¹² У статті 12 МПГПП передбачено, що свобода пересування не може бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку, моралі та здоров'я населення або прав і свобод інших осіб, і є сумісними з іншими правами. Комітет з прав людини зазначає, що закони, які дозволяють застосовувати обмеження, повинні визначати чіткі критерії та не можуть надавати необмежені повноваження діяти на власний розсуд особам, яким доручено їх виконання (Зауваження загального порядку № 27, стаття 12, 2 листопада 1999 р., пункт 14, ССР/С/21/Rev.1/Add.9).

до осіб, які хотіли перетнути лінію зіткнення¹³. Уряд України вимагав від цивільних осіб, які перетинали з території, яка контролюється збройними групами, встановлення урядового мобільного додатку «Дій вдома» та проходження самоізоляції або обов'язкового спостереження у спеціалізованому закладі. Громадяни, які не мають смартфонів, як-от особи літнього віку та малозабезпечені, зазнали непропорційного впливу цієї вимоги.

22. Внаслідок обмеження свободи пересування через COVID-19 сотні людей не змогли повернутися до своїх домівок, розташованих по іншу сторону від лінії зіткнення, і відтак не мали доступу до належного житла. Вони часто були змушені жити на вулиці біля КПВВ поки їм не дозволяли перетнути, без підтримки з боку органів влади. Наприклад, у березні 2020 року Державна прикордонна служба України (ДПСУ) не дозволила жінці літнього віку з інвалідністю та проблемами зі здоров'ям перетнути з території, яка контролюється Урядом, назад на територію, яка контролюється «Луганською народною республікою», де вона проживала. Перш ніж їй дозволили перетнути лінію зіткнення, вона провела чотири тижні у павільйоні біля КПВВ «Станиця Луганська», не маючи належного житла та живучи на пожертви для придбання їжі. Уряд за цей час не забезпечив жодної допомоги. УВКПЛ вітає, що своєю постановою від 22 травня 2020 року суд першої інстанції встановив, що в цій ситуації місцева влада повинна була надати допомогу та порушила права та гідність жінки¹⁴. У листопаді 2020 року Перший апеляційний адміністративний суд також постановив, що ДПСУ незаконно заборонила їй переміщення через лінію зіткнення та постановив відшкодувати моральну шкоду.¹⁵

23. Жителі ізольованих населених пунктів на території Донецької та Луганської областей, яка контролюється Урядом, також зазнали непропорційного впливу через призупинення роботи громадського транспорту навесні 2020 року, запроваджене у зв'язку з пандемією. В результаті вони втратили доступ до медичної допомоги, соціальних послуг, банків, продовольчих товарів, роботи та джерел доходу, а також контакт з членами сім'ї.¹⁶

¹³ Збройні групи «Луганської народної республіки» дозволяють лише цивільним особам, які мають реєстрацію місця проживання на території, яка контролюється збройними групами, перетинати на територію, яка контролюється «Луганською народною республікою», і обмежують перетин в обох напрямках лише до одного разу на місяць. Особи, які постійно проживають, але не зареєстровані на території, яка контролюється «Луганською народною республікою», повинні мати запит на в'їзд на територію, яка контролюється «Луганською народною республікою», погоджений «міністерством закордонних справ», що займає щонайменше 14 днів. Збройні групи «Донецької народної республіки» дозволяють громадянам перетинати лінію зіткнення в напрямку території, яка контролюється Урядом, лише за наявності дозволу на проживання на території, яка контролюється Урядом, або письмового дозволу, виданого «міжвідомчим оперативним штабом з питань запобігання поширенню COVID-19». Крім того, люди змушені підписувати заяву про те, що вони не повернуться на територію, яка контролюється збройними групами, поки «епідеміологічна ситуація не покращиться». Люди можуть потрапити на територію, яка контролюється «Донецькою народною республікою» за наявності у них реєстрації місця проживання на території, яка контролюється самопроголошеною «республікою», і внесення до попередньо затвердженого списку «міжвідомчого оперативного штабу з питань запобігання поширенню COVID-19», який приймає рішення з значною затримкою. Вони також повинні пройти тест на COVID-19 на КПВВ за власний рахунок або пройти обов'язкове двотижневу обсервацію в лікарні.

¹⁴ Рішення суду, режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89403624>

¹⁵ Рішення суду, режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92868273>

¹⁶ Зустрічі УВКПЛ з жителями Нетайлове, Невельське, Первомайське, Миколаївки та Новогнатівки та представниками НУО «Проліска», які працюють у цих та інших селах, розташованих уздовж лінії зіткнення в Донецькій області 9 та 10 квітня, 21 травня 2020 р.

«Моя пенсія 1900 гривень [67 дол. США] і я намагаюся вижити на неї протягом місяця. Я вже заборгувала багато грошей друзям і родичам і не можу дозволити собі купити смартфон, але я дуже хочу повернутися додому».

- Жінка літнього віку застрягла на КПВВ, оскільки не може отримати доступ до обов'язкового мобільного додатка, необхідного для перетину на територію, яка контролюється Урядом, червень 2020 р.

24. УВКПЛ занепокоєне негативним впливом обмежень свободи пересування на забезпечення достатнього рівня життя для осіб літнього віку, які проживають на території, яка контролюється збройними групами, особливо пенсіонерів та їхніх сімей, для яких пенсія є єдиним або основним джерелом доходу. Пенсіонери, які проживають на території, яка контролюється збройними групами, більшість з яких – жінки, мають дуже обмежені можливості для перетину лінії зіткнення та отримання їхньої пенсії. З березня 2020 року кількість пенсіонерів, які перетинають лінію зіткнення для отримання пенсії на території, яка контролюється Урядом, зменшилась більш ніж на 200 000 на місяць¹⁷. Більшість цих осіб та їхніх сімей можуть зіткнутися з труднощами у задоволенні основних потреб¹⁸, особливо з огляду на те, що доступ до основних послуг на території, яка контролюється збройними групами, не покращився.¹⁹

25. УВКПЛ зазначає, що АТ «Ощадбанк» продовжило термін дії банківських карток, які також використовуються як документ, що посвідчує особу внутрішньо переміщених пенсіонерів-, до 1 січня 2021 року, звільнивши осіб, які проживають на території, яка контролюється збройними групами, від труднощів, пов'язаних із перетином лінії зіткнення кожні шість місяців для обов'язкового процесу ідентифікації²⁰. Однак це тимчасовий захід, що триватиме місяць після закінчення карантину. УВКПЛ знову закликає Уряд відмежувати доступ до пенсій від вимоги реєстрації як внутрішньо переміщеною особи.

¹⁷ Згідно з дослідженням, проведеним Всеукраїнською БФ «Право на захист», у 2019 році в середньому 70,5% осіб, які перетинали лінію зіткнення з території, яка контролюється збройними групами, робили це з метою отримання пенсії або інших соціальних виплат. Відсоток опитаних жінок був майже вдвічі вищим, ніж чоловіків – 66%. Серед осіб віком від 60 років, які складала 65% тих, хто перетнув лінію зіткнення, 88% зробили це для підтвердження реєстрації як внутрішньо переміщеної особи (ВПО) для того, щоб продовжувати тримувати пенсії. Це означає, що із 539 000 щомісячних перетинів з території, яка контролюється збройними групами, на територію, яка контролюється Урядом, в середньому в січні-лютому 2020 року, 308 000 перетинів здійснювали пенсіонери з метою доступу до пенсій. Див. дослідження, режим доступу: https://r2p.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/eecp-report-annual-2019_p40.pdf.

¹⁸ Незважаючи на те, що значна кількість людей, які проживають на території, яка контролюється збройними групами, їздили на територію, яка контролюється Урядом через Російську Федерацію влітку та восени 2020 року, пов'язані з цим витрати для пенсіонерів були непропорційно високими порівняно з пенсіями, які вони отримували, і ймовірність того, що велика кількість пенсіонерів використовували цю можливість, є низькою.

¹⁹ Додаткова інформація Доповідь УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні за період з 16 листопада 2018 року по 15 лютого 2019 року, пункт 29, режим доступу: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019.pdf>.

²⁰ Із 2014 року Уряд України зобов'язав усіх пенсіонерів пред'являти довідку про взяття на облік ВПО для доступу до їхніх пенсій та соціальних виплат. Як результат, пенсіонери, котрі проживають на території, яка контролюється збройними групами, були змушені стати на облік як ВПО, щоб отримувати пенсії на території, яка контролюється Урядом. Уряд також зобов'язав ВПО особисто проходити процес ідентифікації в державному АТ «Ощадбанк»: кожні шість місяців для тих, у кого є посвідчення пенсіонера та банківська картка, та кожні три місяці для тих, хто досі має паперове посвідчення пенсіонера, для доступу до пенсії. На відміну від інших пенсіонерів в Україні, пенсіонери-ВПО можуть отримувати пенсію лише на рахунок, прив'язаний до картки АТ «Ощадбанк».

«Мої діти кажуть мені звільнятися. Але як я можу? Ніхто мене тут не замінить».

- Лікар, який працює в селі, розташованому на лінії зіткнення, листопад 2020 р.

26. Обмеження свободи пересування також негативно вплинуло на доступ жителів районів, що постраждали від конфлікту, до медичних послуг та ліків, що було однією з основних причин перетину цивільними особами лінії зіткнення в обох напрямках, поряд із відвідуванням родичів, ринків, магазинів та отриманням пенсій²¹. Незважаючи на те, що збройні групи на території, яка контролюється «Донецькою народною республікою», включили лікування до списку підстав для надання дозволу на перетин лінії зіткнення з гуманітарних підстав, на практиці багатьом людям все ж було відмовлено у такому дозволі.

Доступ до роботи та інших джерел доходу

27. Карантин, пов'язаний із COVID-19, особливо вплинув на людей, яким було необхідно перетинати лінію зіткнення, щоб дістатися до роботи або для доступу до джерел засобів існування, оскільки вони більше не могли робити це регулярно. Незважаючи на те, що збройні групи «Донецької народної республіки» вважають роботу по іншій бік від лінії зіткнення гуманітарною підставою для перетину, це стосувалося лише постійної роботи.

Доступ до освіти

28. З метою пом'якшення впливу обмежень свободи пересування на доступ до освіти, з 11 липня 2020 року Уряд дозволив студентам, які проживають на території, яка контролюється самопроголошеними «республіками», та в Криму безкоштовно вступати до будь-якого університету, розташованого на території, яка контролюється Урядом, без проходження зовнішнього незалежного оцінювання та вступних іспитів, які зазвичай передбачені для випускників шкіл.²²

Підтримка сімейних зв'язків

«Мій син загинув у Донецьку і я не могла з ним попрощатися. Він виховав двох дітей сам. Моїх онуків можуть забрати до дитячого будинку, якщо я не зможу туди потрапити».

- Літня жінка, яка не може перетнути лінію зіткнення, щоб потрапити до Донецька (контрольованого збройними групами), червень 2020 р.

«У мене двоє малих дітей і я не можу повернутися до чоловіка вже п'ять місяців. Він не бачив перших кроків свого сина».

- Жінка з двома дітьми, яка не може потрапити на територію, яка контролюється збройними групами, липень 2020 р.

29. У 2019 році 69% осіб, які перетнули лінію зіткнення з території, яка контролюється Урядом на територію, яка контролюється збройними групами, і 16,7% тих, хто перетнув її у зворотному напрямку, зробили це з метою відвідування родичів²³. В абсолютних показниках це становило сотні тисяч перетинів щомісяця. Часто люди здійснювали перетин з метою догляду за літніми родичами або особами з інвалідністю. Після запровадження обмежень, пов'язаних із COVID-19, це стало робити складніше.

²¹ УВКПЛ зафіксувало випадки, коли цивільні особи перетинали лінію зіткнення з метою отримання медичної допомоги та не мали змоги повернутися назад через запроваджені обмеження.

²² Відповідно до змін до Закону України «Про вищу освіту» від 3 липня 2020 р. (набрали чинності 11 липня 2020 р.)

²³ Право на захист. *Перетин лінії зіткнення: річний звіт 2019*, режим доступу: https://r2p.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/eecp-report-annual-2019_p40.pdf

Наприклад, УВКПЛ розмовляло з жінкою шістдесяти років, яка в червні, у спеку чекала більше 24 годин на КПВВ «Станиця Луганська», щоб спробувати перейти на територію, яка контролюється збройними групами. Жінка працювала в Києві, але регулярно переходила на територію, яка контролюється збройними групами, щоб доглядати за прикутою до ліжка матір'ю. Вона втратила роботу через кризу, спричинену COVID-19, і хотіла бути з матір'ю, але збройні групи не пропустили її.²⁴

В. Вплив обмежень свободи пересування, пов'язаних із COVID-19, в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, Україна, тимчасово окупованих Російською Федерацією

Обмеження, запроваджені Урядом України

30. У березні 2020 року Уряд України тимчасово закрити всі три пункти пропуску на АМ із Кримом²⁵. Винятки для в'їзду до Криму були зроблені для осіб, які мали реєстрацію місця проживання на півострові, а для виїзду з Криму – для осіб, які мали реєстрацію місця проживання на материковій частині України. Крім того, особи могли перетинати АМ з «гуманітарних підстав», котрі включали в себе возз'єднання сім'ї, смерть або важкі захворювання родичів, лікування та інші підстави. Обмеження були зняті в червні 2020 року, а потім відновлені в серпні 2020 року. 28 серпня 2020 року всі три пункти пропуску відновили свою роботу.

31. УВКПЛ отримало достовірну інформацію з кількох джерел, яка свідчить про те, що співробітники Державної прикордонної служби України не завжди застосовували «гуманітарні підстави» послідовно і прозоро. В одному з задокументованих випадків Державна прикордонна служба України відмовила у в'їзді на материкову частину України 58-річному громадянину України, який має реєстрацію місця проживання в Криму, незважаючи на наявність письмових доказів його законного проживання в Київській області, тоді як його сину, який його супроводжував було дозволено перетнути АМ. Чоловік провів майже 25 годин на АМ, перш ніж йому довелося повернутися до Криму разом з 11 іншими особами. Згодом чоловік отримав письмове повідомлення від Прикордонної служби РФ про те, що він скористався своїм правом залишити²⁶ «російську територію» і подальші спроби перетину «державного кордону» будуть кваліфіковані як кримінальне правопорушення.²⁷

Обмеження, запроваджені Урядом Російської Федерації

32. У відповідь на пандемію COVID-19, починаючи з березня 2020 року, органи влади Російської Федерації вжили низку заходів регулювання, які обмежили свободу пересування громадян України через АМ²⁸. За деякими винятками, громадяни України, які не мають паспортів Російської Федерації або дозволів на проживання в Криму, були обмежені у праві в'їзду на півострів, тоді як громадянам України, які мають російські паспорти і, таким чином, вважаються органами влади Російської Федерації громадянами Росії в Криму, було заборонено виїжджати з Криму на материкову частину України. УВКПЛ зазначає, що, незважаючи на те, що міжнародне право прав людини передбачає обмеження свободи пересування у випадках, пов'язаних із охороною громадського здоров'я, деякі заходи, запроваджені органами влади Російської Федерації в Криму, зокрема заборона громадянам України подорожувати з Криму на материкову частину України, видаються непропорційними, дискримінаційними та надмірними.²⁹

²⁴ Інтерв'ю, проведене УВКПЛ, 12 червня 2020 р.

²⁵ Див., наприклад, Постанови Кабінету Міністрів № 291-р від 14 березня 2020 р. та № 979-р від 8 серпня 2020 р. з подальшими поправками.

²⁶ Пояснення цього правила див. у пунктах 32-33.

²⁷ Інтерв'ю, проведене УВКПЛ, 13 серпня 2020 р.

²⁸ Див., наприклад, Постанову Уряду Російської Федерації № 635-р від 16 березня 2020 року та Постанову Уряду Російської Федерації № 763-р від 27 березня 2020 року з подальшими поправками.

²⁹ Обмежувальні заходи повинні відповідати принципу пропорційності, бути належними для виконання своєї захисної функції, бути найменш обтяжливим засобом серед тих, які можуть забезпечити досягнення бажаного результату і бути пропорційними інтересам, які потрібно захистити. Див. Комітет ООН з прав людини, Зауваження загального порядку № 27, стаття 12, Свобода пересування, 2 листопада 1999 р., пункт 14, ССРР/С/21/Rev.1/Add.9.

33. Незважаючи на те, що перелік винятків для перетину АМ, визначений органами влади Російської Федерації, включає в себе різні гуманітарні підстави (як-от, смерть близького родича, отримання медичної допомоги, освіти), деякі з цих підстав можуть бути законно застосовані лише один раз. Наприклад, громадянам України, яких органи влади Російської Федерації в Криму вважають громадянами Росії, було дозволено залишити півострів у цілях навчання, роботи або догляду за близькими родичами на материковій частині України лише один раз під час пандемії.³⁰

34. У серпні 2020 року УВКПЛ отримало інформацію щодо групи близько 20 майбутніх студентів, які бажають навчатися на материковій частині України, яким органи влади Російської Федерації, які застосовують це правило, відмовили у виїзді з Криму. Студенти вже одного разу їздили на материкову частину України для проходження зовнішнього незалежного оцінювання³¹. УВКПЛ занепокоєне тим, що обмеження пересування на АМ можуть непропорційно вплинути на молодих людей, які вступили до університетів на материковій частині України в липні 2020 року.

35. Обмеження, пов'язані з COVID-19, також негативно вплинули на громадян України, які проживають на материковій частині України та мають власність у Криму. 20 березня 2020 року Президент Російської Федерації видав Указ № 201, яким запроваджуються зміни до переліку територій, які вважаються «прикордонними зонами» Російської Федерації. Зокрема, до списку було додано 19 територій у Криму (включаючи багато великих міст, як-от Сімферополь, Ялта, Судак, Феодосія та інші) та вісім територій у м. Севастополь. Лише громадяни Росії або російські компанії можуть мати право власності на землю в прикордонних районах, однак понад 82% земельних ділянок на територіях, які були додані, належали громадянам України³². Якщо власники не отримають російське громадянство або не забезпечать відчуження землі до березня 2021 року, вони ризикують втратити земельні ділянки, що їм належать, у рамках примусового продажу або націоналізації. Однак обмеження, пов'язані з COVID-19, запроваджені органами влади Російської Федерації на АМ з Кримом, завадили власникам, які не мають паспортів Російської Федерації в'їхати до Криму для продажу своєї власності. Крім того, особи, які мають власність у Криму та проживають на материковій частині України, не можуть оплачувати комунальні послуги³³ та побоюються, що їхнє майно може бути націоналізоване через накопичений борг.

36. липні 2020 року прикордонна служба ФСБ заявила, що не дозволить жителям Криму, які мають як український, так і російський паспорт, використовувати український паспорт для виїзду з Криму на материкову частину України через АМ³⁴. Було оголошено, що за будь-яку спробу пред'явлення українського паспорта у пункті перетину буде застосовано адміністративну відповідальність, штраф та заборону виїзду з півострова. Це впливає з підходу органів влади Російської Федерації щодо обмеження кількості громадян Росії, які залишають територію Криму через обмеження пересування у зв'язку з COVID-19. Незважаючи на українське громадянство багатьох жителів Криму, при застосуванні цих правил до них ставляться суворо як до громадян Росії. УВКПЛ зафіксувало два випадки, коли громадян України штрафували за пред'явлення українського паспорта на АМ.

³⁰ За інформацією, отриманою УВКПЛ, у деяких випадках прикордонники Російської Федерації дозволяли окремим особам двічі використовувати одну і ту саму гуманітарну підставу.

³¹ Інтерв'ю, проведене УВКПЛ, 13 серпня 2020 р.

³² 13 квітня 2020 року Державний комітет з державної реєстрації та кадастру Криму повідомив, що 11 572 земельних ділянок в межах «прикордонних районів» у Криму належать іноземним громадянам, а 9 747 із них належать громадянам України.

³³ Послуги з оплати комунальних платежів у режимі онлайн у Криму недостатньо розвинені, і більшість людей повинні особисто звертатися до поштового відділення або місцевого банку у Криму та показувати «платіжки» касиру. Навіть за наявності обмежених онлайн-послуг, ними можуть користуватися лише власники російських кредитних карток. Крім того, українські банки обмежують виплати банкам, які працюють у Криму.

³⁴ РІА Новини Крим, «В ФСБ пояснили, як в'їхати з Криму в Україну і не заплатити штраф», режим доступу: <https://crimea.ria.ru/society/20200702/1118462447/V-FSB-razyasnili-kak-vyekhat-iz-Kryma-v-Ukrainu-i-ne-zaplatit-shtraf.html>

37. Приблизно 30 000 законних жителів Криму не мають російського громадянства³⁵. Такі особи, до яких входять громадяни України, вважаються «іноземцями» і можуть залишити півострів лише за умови неповернення під час пандемії. Такі обмеження, перш за все, протирічать статті 12.1 МПГПП, якою передбачено, що кожен, хто законно перебуває на території держави, має право на свободу пересування у межах цієї території.³⁶

38. В результаті запровадження обмежень свободи пересування кількість перетинів АМ із Кримом в обох напрямках з березня по вересень 2020 року зменшилася майже на 90% порівняно з аналогічним періодом минулого року³⁷. Однак це число включає осіб яким Державна прикордонна служба України дозволила перетнути АМ, але органи влади Російської Федерації заборонили в'їзд до Криму і, отже, їм довелося повернутися на материкову частину України.³⁸

V. COVID-19 у місцях позбавлення волі

«Цибуля та часник – це єдині ліки, доступні затриманим».

- Кримський адвокат про медичну допомогу, доступну для затриманих із симптомами грипу в Сімферопольському СІЗО, березень 2020 р.

A. На контрольованій Урядом території

39. Затримані та ув'язнені особливо вразливі до COVID-19. У березні 2020 року Уряд України ухвалив низку заходів щодо запобігання поширенню COVID-19 у пенітенціарних установах³⁹. Уряд України як не прийняв програми дострокового звільнення осіб літнього віку та осіб, які мають проблеми зі здоров'ям, так і не передбачив альтернативи затриманню, спрямованої на зменшення ризиків для здоров'я, пов'язаних з пандемією COVID-19 серед затриманих.

40. УВКПЛ закликає Міністерство юстиції України посилити заходи щодо захисту та попередження захворюваності серед працівників пенітенціарних установ, медичних працівників та ув'язнених, в тому числі шляхом проведення тестування у всіх випадках ймовірного інфікування затриманих на COVID-19.

³⁵ Згідно зі статистичними даними Російської Федерації, станом на 31 грудня 2019 року 31 796 осіб проживали в Криму на законних підставах без громадянства Російської Федерації. Див. проміжну доповідь Генерального секретаря, *Ситуація у сфері прав людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі*, Україна, (A/HRC/44/21), пункт 45, режим доступу: <https://undocs.org/en/A/HRC/44/21..>

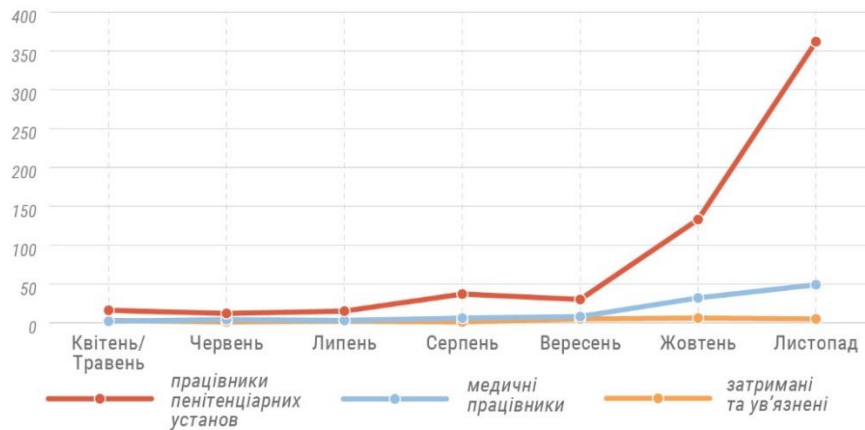
³⁶ Генеральна Асамблея ООН у Резолюціях № 68/262, 71/205, 72/190, 73/263 та 74/168 підтвердила територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

³⁷ За інформацією, наданою представником Президента України в Криму, протягом березня - вересня 2019 року відбулося 1 829 139 перетинів АМ та 191 705 перетинів – із березня по вересень 2020 р.

³⁸ Наприклад, 1 - 7 липня 2020 року органи влади Російської Федерації заборонили в'їзд до Криму 355 громадянам України. Див. Крим. Реалії, «В Крим – з українським паспортом. Перетин адмінкордону», відео, 6 липня 2020, режим доступу: <https://youtu.be/X3MnSegMyuw>.

³⁹ Додаткова інформація міститься у *Доповіді УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 лютого по 31 липня 2020*, п. 64.

КІЛЬКІСТЬ ВИПАДКІВ COVID-19 У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ У 2020 НА ТЕРИТОРІЇ, ЯКА КОНТРОЛЮЄТЬСЯ УРЯДОМ

Дата створення: 2 грудня 2020 Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

41. Пандемія COVID-19 посилила вже існуючі недоліки в галузі охорони здоров'я в слідчих ізоляторах і виправних колоніях, як-от відсутність спеціалізованої медичної допомоги, включаючи послуги охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, та нестача психологів⁴⁰. Крім того, через обмеження, пов'язані з COVID-19, затримувалось переведення ув'язнених та затриманих до лікарень.

42. Контакти з членами сімей також були обмежені через обмеження, запроваджені щодо тривалих побачень⁴¹. В грудня 2020 року Уряд прийняв постанову щодо врегулювання тривалих побачень⁴². Такі побачення дозволені, проте лише якщо родич(и) пройнуть тест на COVID-19 методом полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) та нададуть підтвердження оплати тесту на COVID-19 для їх ув'язненого родича після побачення, а також якщо в пенітенціарній установі наявні вільні приміщення для ізоляції ув'язнених. Короткострокові побачення відбуваються за скляними перегородками, однак УВКПЛ отримувало скарги щодо поганих умов у місцях проведення побачень та відсутності ЗІЗ (дезінфікуючих засобів для рук, масок та рукавичок).

В. На території, контрольованій самопроголошеними «республіками»

43. Через відсутність доступу до місць несвободи на території, контрольованій самопроголошеними «республіками», УВКПЛ має лише фрагментовану інформацію про вплив COVID-19 на зазначеній території. Отримана інформація вказує на те, що затриманим не надавались належні медичні послуги та ЗІЗ у місцях тримання під вартою в обох самопроголошених «республіках». Зокрема, викликає стурбованість відсутності інформації про стан здоров'я затриманих та ув'язнених для сімей, значний дефіцит основних лікарських засобів та медичного персоналу в місцях тримання під вартою, та відсутність доступу затриманих осіб, навіть тих, які знаходяться у важкому стані, до медичних спеціалістів та установ поза межами місць тримання під вартою.

44. УВКПЛ отримало повідомлення про відсутність ЗІЗ у пенітенціарних установах на території, контрольованій «Донецькою народною республікою». У деяких установах керівництво вимагало від затриманих та ув'язнених проведення дезінфекції

⁴⁰ Рада ООН з прав людини, *Доповідь Спеціального доповідача щодо катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання*, A/HRC/40/59/Add.3, п. 42-43.

⁴¹ Згідно з українським законодавством, ув'язнені мають право на короткострокові побачення до чотирьох годин та тривалі побачення до трьох днів. Короткочасні побачення з родичами або іншими особами відбуваються в присутності представника колонії. Тривалі побачення призначені для близьких родичів (членів подружжя, батьків, дітей тощо), з якими ув'язнений проживав довгий період часу.

⁴² Міністерство юстиції України, Уряд підтримав постанову, якою врегулюється питання надання довгострокових побачень в установах виконання покарань, 3 грудня 2020, режим доступу: www.kmu.gov.ua/news/olena-visocka-uryad-pidtrimav-postanovu-yako-uv-vregulovuyetsya-pitannya-nadannya-dovgostrokovih-pobachen-v-ustanovah-vikonannya-pokaran.

приміщень, але не надавало дезінфікуючих засобів. За даними «міністерства юстиції» «Донецької народної республіки» в жовтні 2020 року як тимчасовий захід була запроваджена заборона на побачення та отримання передач від родичів в усіх слідчих ізоляторах (приблизно 6 000 затриманих).⁴³

45. На території, контрольованій «Луганською народною республікою», УВКПЛ отримало повідомлення про те, що керівництво слідчих ізоляторів приховувало інформацію про поширення COVID-19 в установах. Затримані із симптомами COVID-19 отримували діагноз пневмонія або гостра респіраторна вірусна інфекція. УВКПЛ також було поінформовано про те, що двоє осіб, які працюють у Макіївській колонії № 97 померли внаслідок COVID-19⁴⁴. Як повідомляється, належної медичної допомоги та ЗІЗ у місцях позбавлення волі немає, і затримані повинні шити маски з постільної білизни.

С. В Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна, тимчасово окупованих Російською Федерацією

46. УВКПЛ стурбоване впливом заходів реагування на COVID-19 на затриманих у СІЗО № 1 у м. Сімферополь, єдиному СІЗО в Криму, який залишається надзвичайно переповненим⁴⁵. Незважаючи на те, що офіційно у ньому може перебувати лише 747 затриманих, їх середня кількість у 2019 році становила 1164 особи (дані з розподілом за статтю відсутні). Адвокати в Криму скаржились УВКПЛ на те, що карантинні обмеження призвели до зменшення кількості відвідувань їхніх клієнтів та що затриманим заборонено мати побачення з родичами. Адвокати також повідомили УВКПЛ, що затримані, як правило, не забезпечуються ЗІЗ під час транспортування з СІЗО на судові засідання, що піддає їх та супроводжуючий персонал ризику зараження.

VI. Вплив COVID-19 на право на справедливий судовий розгляд

«Наразі захисникам не дозволяють зустрічатися з клієнтами ні в судах на звичайних засіданнях, ні на відео-засіданнях, ні в СІЗО».

– Адвокат із Донецької області про вплив карантинних заходів, квітень 2020 р.

47. У рамках обмежень, пов'язаних із COVID-19, Уряд ужив заходів для забезпечення безпеки співробітників та приміщень судів, які в певних випадках не супроводжувались належними гарантіями забезпечення прав осіб на справедливий судовий розгляд та доступ до правосуддя. 27 березня 2020 року Вища рада правосуддя надала судам рекомендації щодо порядку роботи під час карантину, зокрема щодо обмеження доступу осіб, які не є сторонами проваджень, до судів, та отримання документів в електронній формі. Результати онлайн-опитування, проведеного УВКПЛ серед 121 адвокатів, які практикують у різних регіонах України⁴⁶, свідчать про те, що деякі суди застосовували рекомендації у спосіб, який створював невинуваті перешкоди у доступі до правосуддя. Серед них були відсутність доступу до канцелярій судів та матеріалів справ, а також затримки судових проваджень, які в деяких випадках були спричинені судьями, які переконували сторони подати клопотання про перенесення засідань. Адвокати також скаржились на поганий функціонал «Електронного суду».

⁴³ “Міністерство юстиції Донецької народної республіки”, “Профілактика коронавірусної інфекції в закладах виконання покарань (відео)”, 14 жовтня 2020, доступно за посиланням <https://minjust-dnr.ru/blog/2020/10/14/profilaktika-koronavirusnoj-infektsii-v-uchrezhdeniyah-ispolneniya-nakazaniy>.

⁴⁴ Інтерв'ю, проведене УВКПЛ, 13 жовтня 2020 р.

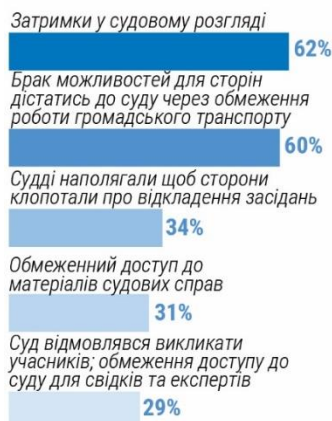
⁴⁵ Див. Генеральний секретар, *Проміжна доповідь Генерального секретаря «Ситуація у сфері прав людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна»* (A/HRC/44/21), пункт 21.

⁴⁶ Див. *Доповідь УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 лютого – 31 липня 2020*, пункт 70.

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У КОНТЕКСТІ ОБМЕЖЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КАРАНТИНОМ COVID-19

Проблеми з правом на справедливий судовий розгляд, окреслені адвокатами*

П'ять найбільших проблем щодо доступу до правосуддя та справедливого суду**

Категорії осіб, які стикнулись з проблемою доступу до правосуддя**

Проблеми, пов'язані з доступом до приміщень судів**

Дата створення: 7 Вересня 2020
Джерело: УВКПЛ ММПЛУ

* Всього 121 адвокат з восьми областей прийняв участь у онлайн-опитуванні, яке провела ММПЛУ. 77 з них надають безоплатну вторинну правову допомогу.

** Ці дані відображають частку опитаних, які стикалися з проблемами або спостігали їх.

48. Журналісти, які висвітлюють судові провадження, скаржились УВКПЛ на відсутність доступу до судових засідань та порушення гарантій права на публічний судовий розгляд⁴⁷. Вони також повідомили, що після часткового зняття обмежень Урядом у травні 2020 року багато судів продовжували застосовувати суворі обмеження щодо доступу спостерігачів до судових засідань, включаючи журналістів, навіть там, де приміщення дозволяли забезпечити безпечне дистанціювання. Суди по-різному застосовували цю практику, не дотримуючись чітких правил.⁴⁸

49. 30 березня 2020 року Верховна Рада Україна внесла зміни до законодавства з метою забезпечити поновлення процесуальних строків під час карантину, пов'язаного з COVID-19, та надати можливість участі у цивільних, адміністративних та господарських справах у режимі відеоконференції для зменшення фізичної присутності сторін проваджень у судах⁴⁹. Перші підзаконні акти, які прийняті для технічного впровадження законодавчих змін, дозволяли дистанційно брати участь у судових провадженнях лише особам, які мають електронний цифровий підпис, однак після спільної адвокації з боку УВКПЛ, народних депутатів та представників громадянського суспільства, ці акти були переглянуті з метою розширення доступу для осіб, які не могли отримати електронний цифровий підпис⁵⁰. За інформацією Державної судової адміністрації України, у період з 1 квітня по 30 листопада 2020 року суди провели 37860 судових засідань в режимі відеоконференції, у яких сторони приймали участь поза межами приміщень судів.⁵¹

⁴⁷ Інтерв'ю, проведені УВКПЛ, 26 червня 2020 р., 8, 9 та 16 липня 2020 р.

⁴⁸ У вересні 2020 року УВКПЛ надало Вищій раді правосуддя рекомендації стосовно забезпечення дотримання права на публічний судовий розгляд в умовах пандемії COVID-19. Дев'ятого листопада 2020 року виконуючий обов'язки голови Печерського районного суду м. Києва ухвалив Наказ про регулювання роботи в період карантину, яким передбачено забезпечення доступу журналістів до судових засідань за умови дотримання певних попереджувальних заходів, які збігаються з рекомендаціями УВКПЛ.

⁴⁹ Див. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» № 540-IX. До внесення змін законодавством було дозволено брати участь у судових засіданнях у режимі відеоконференції лише з приміщення іншого суду.

⁵⁰ Див. Рішення Вищої ради правосуддя «Про доступ до правосуддя під час пандемії гострої респіраторної вірусної інфекції COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», доступно за посиланням <https://hcj.gov.ua/doc/doc/2412>

⁵¹ Інформація була надана Державною судовою адміністрацією України 2 грудня 2020 року.

VII. Нікого не залишити осторонь – вплив COVID-19 на групи населення, які перебувають в уразливому становищі

50. Представники маргіналізованих груп та груп, які перебувають в уразливому становищі, мають підвищений ризик залишитися поза увагою під час будь-якої кризи, яка часто посилює існуючу нерівність та вразливість. Ті, хто вже зіткнувся з обмеженням прав на охорону здоров'я, працю, освіту, соціальний захист та достатній життєвий рівень до пандемії, як-от роми, бездомні особи, особи з інвалідністю та особи літнього віку, особливо ті, які перебувають в спеціалізованих закладах, зазнали непропорційного впливу COVID-19. Пандемія також спричинила вразливість працівників охорони здоров'я та працівників, які знаходяться «на передовій» або зайнятих у життєво важливих галузях економіки, а також хворих на COVID-19 та їхніх родичів. Заходи Уряду щодо забезпечення реагування та відновлення повинні враховувати потреби осіб, які належать до маргіналізованих груп та груп, які перебувають у несприятливому становищі, та повинні виключати можливість дискримінації за будь-якою ознакою – раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження або іншого статусу. Це зобов'язання передбачене як Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП), так і Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (МПГПП). Зобов'язання, передбачене Порядком денним до 2030 року, щодо того, щоб нікого не залишити осторонь і, в першу чергу, охопити тих, хто перебуває в найбільш несприятливому становищі, також вимагає визначення тих, хто є найбільш уразливими, і забезпечення охоплення їх заходами реагування.

51. Жінки та дівчата, особливо з маргіналізованих груп, зазнали непропорційного впливу пандемії, зокрема через збільшення рівня домашнього насильства⁵² та неоплачуваної роботи по догляду, зменшення доступу до праці порівняно з чоловіками,⁵³ та гендерну дискримінацію на робочому місці⁵⁴. УВКПЛ також стурбоване впливом пандемії на роботу жінок, зокрема правозахисниць, а саме збільшенням обов'язків по догляду та зменшенням рівня оплати праці через переведення роботи в онлайн-формат.⁵⁵

52. Уряду має забезпечити соціальний захист тих, хто перебуває в групі ризику, особливо під час кризи. Тому запроваджені Урядом зміни до порядку надання соціальної допомоги самотнім батькам з дітьми, передбачені Постановою Кабінету Міністрів України № 632 від 22 липня 2020 року, викликають особливу стурбованість⁵⁶. Постанова обмежує виплату соціальної допомоги самотнім батькам⁵⁷,

⁵² Див. ООН Жінки, «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні», травень 2020 р., доступно за посиланням www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2020/06/rapid%20gender%20assessment_ukr-min.pdf?la=en&vs=3646.

⁵³ За даними Уряду, жінки вдвічі рідше знаходили роботу під час пандемії, ніж чоловіки. Див. JurFem, *Вплив COVID-19 на права жінок в Україні*, листопад 2020, с. 20, доступно за посиланням www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/covid-impact-on-women-rights-in-ukraine.html.

⁵⁴ ООН Жінки, «Оперативна гендерна оцінка», с. 19-20.

⁵⁵ Результати камерального дослідження, інтерв'ю та обговорень у фокус-групах, які відбувались в рамках «картографування» становища правозахисниць в Україні, проведеного спільно УВКПЛ та ООН Жінки.

⁵⁶ 22 липня 2020 року, реалізуючи Закон «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 632, яка визначає порядок виплати державної допомоги, передбаченої законом. Загалом, згідно зі ст. 35², самотня матір не може отримувати грошову допомогу на дітей старше 3 років, якщо член домогосподарства (включаючи матір) старше 18 років не має офіційної роботи/не є підприємцем, не перебуває на військовій службі/денній формі навчання, або офіційно не зареєстрований як безробітний або такий, що шукає роботу, принаймні протягом останніх трьох місяців. Виняток становлять лише випадки, коли член домогосподарства сплачував єдиний соціальний внесок протягом принаймні трьох місяців або якщо діти не досягли трирічного віку або мають інвалідність, або він здійснює

93% яких складають жінки, і передбачає її надання лише тим, хто відповідає низці вимог, зокрема щодо наявності офіційної роботи, статусу платника єдиного соціального податку або реєстрації в якості шукача роботи впродовж не менше трьох місяців. Цей підхід забезпечує цільове, а не всезагальне охоплення.⁵⁸ Ці зміни можуть вважатися ретрогресивним заходом, який може порушувати МПЕСКП і суперечити меті соціального захисту, передбаченій ЦСР 1 (завдання 1.3)⁵⁹. Крім того, ці вимоги непропорційно впливають на жінок-рома, жінок-ВПО, жінок з інвалідністю та жінок, які проживають у постраждалих від конфлікту та сільських районах, та мають обмежений доступ до офіційного працевлаштування та адміністративних послуг, або труднощі з розумінням складних процедур через відсутність освіти або неписьменність. Ці жінки, як правило, страждають від форм перекресної дискримінації, до яких додається подвійний тягар догляду за домашнім господарством та дітьми, спричинений закриттям шкіл через пандемію, що ще більше обмежує їхні можливості офіційного працевлаштування.⁶⁰

А. Дискримінація, насильство і прояви нетерпимості

«Якщо раніше сусіди просто не звертали уваги на те, що поруч із ними живуть ЛГБТІ-пари, то зараз люди розлучені і шукають когось, щоб звинуватити».

– ЛГБТІ-активіст із м. Кривий Ріг, травень 2020 р.

53. УВКПЛ стурбоване актами насильства, мовою ворожнечі та дискримінаційними діями щодо різних груп, включаючи (потенційно) інфікованих осіб⁶¹, ЛГБТІ⁶², ромів⁶³, бездомних осіб⁶⁴ та працівників охорони здоров'я⁶⁵, які є

догляд за особами з інвалідністю I або II групи (лише у випадку психосоціальних розладів) або особами старше 80 років.

⁵⁷ Державна служба статистики України «Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України», Київ, 2020 р., с. 17, доступно за посиланням http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/zb_cdhd_20.pdf.

⁵⁸ Інформація, яку Уряд надав УВКПЛ підтверджує, що зміни були прийняті для посилення цільового характеру допомоги та стимулювання працездатних членів сімей до пошуку роботи.

⁵⁹ Ретрогресивний захід означає погіршення існуючого захисту економічних, соціальних та культурних прав. Як було зазначено Комітетом ООН з економічних, соціальних та культурних прав у *Зауваженні загального порядку № 3*, будь-який завідомо ретрогресивний захід «вимагає найретельнішого розгляду, повинен бути повністю обґрунтований посиланням на сукупність прав, передбачених Пактом і в максимальних межах наявних ресурсів». Ретрогресивні заходи не можуть бути обґрунтовані виключно надзвичайною ситуацією.

⁶⁰ Згідно з даними Державної служби статистики України, у першій половині 2020 року було зайнято 62% жінок працездатного віку порівняно з 70% чоловіків працездатного віку. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/tp/eans/znsmv2020_ue.xls.

⁶¹ 20 лютого 2020 року в Полтавській області акція протесту переросла в прояв насильства, пов'язаний із прибуттям громадян, евакуйованих із м. Ухань, Китай, які повинні були перебувати на карантині протягом 14 днів у медичному центрі в м. Нові Санжари Полтавської області. Протестуючі прагнули не допустити проходження евакуйованими карантину у їхньому районі, побоюючись поширення COVID-19, і кидали каміння в автобуси, що їх перевозили, та в правоохоронців. Агресивна поведінка спричинила негативну реакцію з боку громадськості, зокрема у соціальних мережах. 3 березня 2020 року дружину першого в Україні хворого з діагнозом COVID-19 було госпіталізовано у м. Чернівці, незважаючи на відсутність позитивного результату тесту на COVID-19 та симптомів. Причому це сталося після того, як мешканці будинку, де проживає сім'я, протестували проти того, щоб вона залишалась у будинку.

⁶² 22 березня 2020 року в телевізійному інтерв'ю глава Української православної церкви Київського патріархату Філарет заявив, що одностатеві шлюби та гендерна освіта є одними із причин COVID-19.

⁶³ Див. *Інформаційну довідку ММІПЛУ «Вплив пандемії COVID-19 на права ромів в Україні»*, Київ, 15 травня 2020 р., режим доступу: <http://www.un.org.ua/images/documents/4933/BN%20C19%20Roma%20UKR.pdf>.

⁶⁴ 15 вересня 2020 року Львівська прокуратура повідомила про жорстоке побиття до смерті двох бездомних чоловіків, див. https://lviv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=280157&fbclid=IwAR2fn43q8M3yF7PecBB2xOehgQ2Wb3N7LLEDBurkUFV8qs0UrJoglb-94EM. У вересні 2020 року Київська міська прокуратура повідомляла про систематичні випадки побиття та катування

прямим чи опосередкованим наслідком пандемії COVID-19. У декількох випадках органи влади самі вдавалися до мови ворожнечі та дискримінаційних дій.⁶⁶

54. Незважаючи на відсутність прямих доказів того, що насильство над бездомними особами було спричинене пандемією, систематичне зневажання осіб, які живуть в умовах бездомності, під час кризи, пов'язаної з COVID-19, включаючи відсутність достатньої кількості притулків та захисту з боку правоохоронних органів, сприяли недостатньо висвітленому, але широко розповсюдженому явищу насильства по відношенню до бездомних осіб.⁶⁷

55. Під час пандемії зросла кількість повідомлень на різні гарячі лінії про випадки домашнього насильства, переважно щодо жінок⁶⁸. Згідно з опитуванням, проведеним НУО серед жертв, безробіття та зловживання алкоголем були названі головними факторами домашнього насильства, поряд із перебуванням в одному помешканні через карантин⁶⁹.

56. Поліція реагувала шляхом оформлення протоколів про адміністративні правопорушення та заборонних приписів стосовно кривдників, однак вони часто не мають іншого житла і залишаються з жертвами⁷⁰. Загалом бракує притулків та

бездомних осіб у період із 15 серпня по 5 вересня 2020 року та побиття та задушення бездомного чоловіка 19 вересня 2020 року. В усіх цих випадках зловмисники знімали свої дії на відео та у двох випадках також поділились ним у соціальних мережах. Див. Київська міська прокуратура, Київська прокуратура повідомила про підозру групі осіб, які катували безпритульних людей та знімали свої дії на відео, режим доступу: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=281051; Київська міська прокуратура, За клопотанням Прокуратури підозрюваного у вбивстві безпритульного взято під варту, 22 October 2020, режим доступу: www.facebook.com/kyiv.gp.gov.ua/photos/a.1069664709711557/3902945829716750. Див. також Інформаційну записку ММППЛУ «Вплив COVID-19 і заходів із попередження його поширення на бездомних людей в Україні», 16 червня 2020 р., режим доступу: http://www.un.org.ua/images/Briefing_Note_Homeless_People_UKR.pdf.

⁶⁵ 19 березня в Маріуполі стався конфлікт між сусідами у багатоповерховому житловому будинку. Деякі мешканці вимагали, щоб медсестра дитячої поліклініки залишила свою оселю і знайшла іншу квартиру, оскільки побоювались, що вона може поширити COVID-19. Як стверджувалось, ця поліклініка була перепрофільована на лікування хворих на COVID-19.

⁶⁶ Наприклад, 21 квітня мер Івано-Франківська відкрито вимагав від правоохоронних органів примусового виселення або затримання ромів, які відмовились добровільно переїхати до іншої області. Пізніше мер прилюдно вибачився, додавши, що його реакція була спричинена «грубим» порушенням групою карантинних обмежень. Інцидент розслідує Національна поліція України, і він спочатку був кваліфікований як злочин на ґрунті ненависті (стаття 161 Кримінального кодексу України).

⁶⁷ Обговорення у фокус-групах, організоване УВКПЛ, за участі організацій громадянського суспільства, що надають підтримку бездомним людям у м. Київ, 29 вересня та 23 жовтня 2020 р.

⁶⁸ Відповідно до даних Міністерства соціальної політики України, кількість повідомлень про домашнє насильство збільшилась приблизно на 50 відсотків за перші дев'ять місяців 2020 року у порівнянні з тим самим періодом у попередньому році (142 279 скарг в 2020 році проти 94 990 скарг у 2019 році). З них 86,7 відсотків було подано жінками, 0,8 відсотка дітьми і 12,5 відсотків чоловіками. Підвищена обізнаність про проблеми домашнього насильства після широкомасштабної інформаційної кампанії також могла мати наслідком збільшення кількості повідомлень про домашнє насильство.

⁶⁹ «Право на захист», *Карантин і домашнє насильство. Який між ними зв'язок?*, 16 листопада 2020 р., режим доступу: <https://r2p.org.ua/karantyn-i-domashnye-nasylstvo-yakuj-mizh-nymy-zvyazok/?fbclid=IwAR3bBQ83klcML15lnb6tEPZDTR14mjsKGZw98TKjdOMFWdeYatac15Kklvc>.

⁷⁰ Дослідження НУО свідчить, що протягом квітня-червня 2020 року їх кількість була меншою, ніж протягом січня-березня 2020 року до пандемії. Див. JurFem, *Вплив COVID-19 на права жінок в Україні*, листопад 2020 р., с. 37-38, режим доступу: www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/covid-impact-on-women-rights-in-ukraine.html. Ще одне дослідження НУО, проведене в Донецькій та Луганській областях, свідчить про зростання протягом перших дев'яти місяців 2020 року порівняно з аналогічним періодом 2019 року. Наприклад, у Бахмутському районі Донецької області кількість заборонних приписів зросла на 2333%, тоді як кількість скарг на домашнє насильство зросла на 162%. «Право на захист», *Карантин і домашнє насильство. Який між ними зв'язок?*, 16 листопада 2020 р., режим доступу: <https://r2p.org.ua/karantyn-i-domashnye-nasylstvo-yakuj->

спеціалізованих послуг для осіб, які зазнали гендерно зумовленого та домашнього насильства. Під час карантину багато послуг надавались жертвам лише дистанційно, що ускладнювало доступ до них для жителів сільських районів або районів, що постраждали від конфлікту, де поганий або відсутній Інтернет-зв'язок, а також для осіб, які не могли безпечно залишити свої оселі

В. Вплив COVID-19 на ромів

«Протягом останніх двох тижнів мої діти не ходили до школи, бо я не маю грошей на шкільне приладдя. У мене було трохи грошей, але між придбанням шкільного приладдя та їжі я обрала придбання їжі».

– Жінка-рома з м. Торезьк, Донецької області, 7 жовтня 2020 р.

57. До пандемії ромські громади в Україні зазнавали повсюдної дискримінації та соціальної відчуженості, зокрема вони не мали доступу до належної медичної допомоги, водопостачання і санітарних споруд, продовольчої безпеки та освіти. Ситуація із забезпеченням їхніх прав людини ще більше погіршилася після запровадження заходів боротьби з пандемією⁷¹. Багато ромів, які працюють у неформальному секторі, на ринках та на сезонних роботах як в Україні, так і за її межами, втратили засоби до існування. Щоб вижити, вони зайнялися низькооплачуваною роботою, яка передбачає контактування з іншими людьми або необхідність подорожувати, що ускладнило дотримання фізичної дистанції та самоізоляції. Багато ромських сімей не мають доступу до належного житла і проживають у переповнених домогосподарствах без доступу до проточної води та санітарних споруд, що ускладнює дотримання профілактичних гігієнічних заходів. Відсутність доступу до соціального забезпечення в поєднанні з втратою доходу, спричиненою карантинними заходами, призвела до подальшої маргіналізації та стигматизації ромів. Особливо постраждали роми, які не мають документів, що посвідчують особу, оскільки вони не мали доступу до офіційного працевлаштування, пенсій, соціальних виплат та послуг з охорони здоров'я.

58. Жінки та дівчата-рома стикаються з ризиком додаткової маргіналізації через перехресну дискримінацію⁷². Жінки-рома з дітьми зазнали непропорційного впливу у зв'язку з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України № 632 (див. вище), яка зменшила охоплення одиноких батьків виплатами соціальної допомоги⁷³. В одному випадку УВКПЛ отримало заяву про те, що місцевий Державний центр зайнятості в Донецькій області відмовив трьом жінкам-рома в реєстрації як безробітних. Без такої реєстрації вони не мають права на відновлення виплати соціальної допомоги одиноким матерям, яку вони отримували до впровадження Постанови № 632. Без соціальної допомоги жінки-рома стикалися з труднощами у забезпеченні основних потреб їхніх дітей, включаючи харчування та одяг, а також забезпеченні можливості продовження освіти⁷⁴. УВКПЛ зазначає, що дівчата-рома частіше втрачають доступ до освіти, ніж хлопці.⁷⁵

mizh-nyumy-zvyazok/?fbclid=IwAR3bBQ83klcML15lnb6tEPZDTR14mjsKGGZw98TKjdOMFWdeYatac15Kklvc.

⁷¹ Див. Інформаційну записку ММПЛУ «Вплив пандемії COVID-19 на права ромів в Україні», 15 травня 2020 р.

⁷² Див. ООН Жінки, «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні», травень 2020 р., с. 58.

⁷³ Див. ст. 35² Постанови Кабінету Міністрів України № 632 від 22 липня 2020 року щодо реалізації Закону «Про державну підтримку сімей з дітьми», режим доступу: www.kmu.gov.ua/npras/deyaki-pitannya-viplati-derzhavnoyi-socialnoyi-dopomogi-i220720-632.

⁷⁴ На основі численних інтерв'ю з жінками-рома, проведеними УВКПЛ у Донецькій, Харківській, Київській та Одеській областях.

⁷⁵ Ромські сім'ї з традиційними поглядами недооцінюють освіту дівчат, і тому батьки можуть меншою мірою підтримувати дистанційну освіту дівчат або їх повернення до школи. Див. Інформаційну записку ММПЛУ «Вплив пандемії COVID-19 на права ромів в Україні», 15 травня 2020 р.

С. Вплив COVID-19 на осіб літнього віку та осіб з інвалідністю, які перебувають в інтернатних закладах

«Нам не потрібні загальні рекомендації Міністерства. Нам потрібні чіткі та детальні інструкції щодо дій по запобіганню поширенню інфекції. Наразі директори закладів повинні самі розробляти такі плани дій».

– Директор державного геріатричного інтернату в Івано-Франківській області, листопад 2020 р.

59. Особи літнього віку та особи з інвалідністю, які перебувають в інтернатних закладах, особливо вразливі до COVID-19 через їхню залежність від тих, хто працює в цих закладах і підтримує їх, а також через труднощі з дотриманням фізичної дистанції особами, які забезпечують догляд і мешканцями закладів. УВКПЛ особливо стурбоване повідомленнями про поширення COVID-19 у ряді державних і приватних закладів для осіб літнього віку та осіб з інвалідністю. За даними Міністерства соціальної політики, станом на 2 грудня 2020 року, серед мешканців та співробітників державних соціальних закладах було виявлено 798 підтверджених випадків захворювання на COVID-19, зокрема 30 осіб померли та 2422 особи одужали⁷⁶. УВКПЛ зазначає, що Уряд не збирає дезагрегованих даних про захворювання на COVID-19 у державних закладах, а також жодних даних по приватних закладах. УВКПЛ також стурбоване відсутністю доступу до медичної допомоги осіб, які перебувають в інтернатних закладах та мають проблеми зі здоров'ям, не пов'язані з COVID-19.

60. Найбільш часто згадувані причини стурбованості Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини після моніторингових візитів до державних та приватних інтернатних закладів для осіб з інвалідністю та осіб літнього віку, а також психіатричних закладів включають у себе відсутність інформації про COVID-19, викладеної у зрозумілому для мешканців форматі, чітких інструкцій щодо дій на випадок підозри захворювання на COVID-19 та вказівок щодо необхідності госпіталізації, недостатнє забезпечення ЗІЗ, особливо для мешканців, та недостатня підготовка співробітників, що призводить до неправильного використання ЗІЗ, неналежна утилізація використаних ЗІЗ та недостатня кількість засобів дезінфекції та контролю температури, включаючи недостатню кількість термометрів⁷⁷. Співробітники деяких закладів скаржилися УВКПЛ на зменшення фінансування для придбання необхідних засобів гігієни під час пандемії для осіб з обмеженою можливістю пересуватись.

61. Особи, які проживають в інтернатних закладах, страждають від посиленої соціальної ізоляції, оскільки всі відвідування, зокрема членами сім'ї, були заборонені з початку карантину в березні 2020 року і до середини листопада⁷⁸. Деякі заклади адаптувалися шляхом організації відвідувань родичів на відкритому повітрі. У закладах, де відсутній Інтернет та телефонний зв'язок, мешканці втратили будь-яку комунікацію з сім'ями⁷⁹. Загалом, відсутність спілкування з родичами негативно вплинула на психологічне благополуччя мешканців, які часто не мають доступу до

⁷⁶ Дані Міністерства включають інформацію про заклади надання соціальних послуг, у яких отримувачі соціальних послуг проживають, так і інші заклади соціального обслуговування. Станом на 2019 рік особи літнього віку становили приблизно половину з 40 801 дорослих, які проживали у державних інтернатних закладах. Див. http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/zb_szn_2019.pdf.

⁷⁷ Див. відповідні доповіді Уповноваженого, режим доступу: www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news.

⁷⁸ 12 березня Міністерство соціальної політики України рекомендувало заборонити відвідування закладів надання соціальних послуг особам літнього віку та особам з інвалідністю. 2 квітня Кабінет Міністрів України прийняв рішення зробити таку заборону відвідувань обов'язковою. 22 липня 2020 року Уряд прийняв Постанову № 641, якою забороняється відвідування закладів надання соціальних послуг для осіб літнього віку, осіб з інвалідністю та осіб з інтелектуальними та психосоціальними вадами, якщо територія знаходиться у «жовтій» зоні (або у зоні вищих рівнів обмежень). Одинадцятого листопада, Уряд вніс зміни до Постанови № 641 та дозволив відвідування законними представниками та родичами за умови дотримання всіх протиепідемічних заходів, не частіше ніж один раз на тиждень.

⁷⁹ Див., наприклад, www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/rezultati-dotrimannya-prav-lyudini-v-umovax-karantinnix-zaxodiv-u-dniprovskij-filii-speczialnogo-zakladu-z-nadannya-psixiatriчної-dopomogi.

послуг психологічної та психосоціальної підтримки, включаючи послуги, що надаються в онлайн-форматі.⁸⁰

62. Пандемія акцентувала необхідність створення комплексних служб підтримки у громадах, які дозволять особам з інвалідністю проживати в громаді, а не в закладах. Це також забезпечить дотримання Україною положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та забезпечить рівність та відсутність дискримінації, свободу та безпеку осіб з інвалідністю та їхнє право на самостійний спосіб життя.

D. Вплив COVID-19 на осіб з інвалідністю у громадах

«[Рішення про] закриття лікарень на карантин не враховує потреб осіб, які потребують періодичного стаціонарного лікування для підтримання нормального життя [...]. Скорочення витрат на соціальні послуги залишило людей без життєво важливих технічних засобів реабілітації та гігієни, які вони тепер змушені купувати за рахунок допомоги по інвалідності у розмірі 1638 грн. [58 дол. США]».

– Респондент онлайн-опитування, проведеного УВКПЛ щодо прав осіб з інвалідністю під час кризи, пов'язаної з COVID-19, червень 2020 р.

63. Криза, пов'язана з COVID-19, посилила існуючі інституційні, психологічні та середовищні перешкоди, з якими стикаються особи з інвалідністю при реалізації своїх прав та доступі до основних послуг. Під час пандемії особи з інвалідністю зіткнулися з додатковими перешкодами у доступі до послуг у сфері охорони здоров'я, послуг з адаптації та реабілітації, освіти, соціального захисту, праці та зайнятості. Криза, пов'язана з COVID-19, також виявила великий розрив між соціальними послугами, наявними в громаді, та реальними потребами осіб з інвалідністю. Карантин також ще більше посилив ізоляцію осіб з інвалідністю в Україні.⁸¹

64. Коли зростання кількості хворих на COVID-19 восени 2020 року спричинило ще більше навантаження на наявні медичні ресурси, особи з інвалідністю також стикалися з більшими труднощами при отриманні невідкладної медичної допомоги та медичного обслуговування, пов'язаного з лікуванням COVID-19. Важливо, щоб нікому не відмовляли у доступі до медичної допомоги на основі інвалідності, відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю (ст. 25).

65. З огляду на обмеження діяльності УВКПЛ на території, контрольованій самопроголошеними «республіками», УВКПЛ мало лише обмежені відомості про вплив COVID-19 на осіб з інвалідністю, які там проживають. Особи з інвалідністю повідомляли про наявність доступу до пенсій по інвалідності та послуг із догляду вдома під час пандемії, однак додаткові заходи щодо захисту осіб з інвалідністю, як-от забезпечення ЗІЗ або надання інформації про COVID-19 для осіб з інвалідністю, не були вжиті⁸². На території, контрольованій «Донецькою народною республікою», особи з інвалідністю також стикалися з труднощами при отриманні медичної допомоги, не пов'язаної з COVID-19, а доступ до ліків був обмежений через дефіцит медикаментів в аптеках та завищені ціни.⁸³

⁸⁰ Як правило, у штаті державних інтернатних закладів немає психолога чи психотерапевта.

⁸¹ Див. Інформаційну записку ММПЛУ «Вплив пандемії COVID-19 на людей з інвалідністю в Україні», 5 жовтня 2020 р., режим доступу: <https://ukraine.un.org/en/99869-briefing-note-impact-covid-19-pandemic-persons-disabilities-ukraine>.

⁸² Інтерв'ю, проведені УВКПЛ, 11 листопада 2020 р.

⁸³ Інтерв'ю, проведені УВКПЛ з 10 по 16 листопада 2020 р.

Е. Вплив COVID-19 на бездомних людей

«У Запоріжжі єдиний спосіб для бездомної особи знайти притулок – це скоїти злочин і потрапити до в'язниці».

- Громадський активіст із Запоріжжя, коментар щодо відсутності притулків у місті, листопад 2020 р.

66. Особи, які живуть в ситуації бездомності, стикались з перешкодами у дотриманні заходів запобігання поширенню COVID-19 і зазнали непропорційного впливу заходів реагування на COVID-19. Бездомні жінки були особливо вразливими через перехресну дискримінацію, зокрема сексуальне та гендерно зумовлене насильство. Пандемія ще більше обмежила доступ бездомних чоловіків і жінок до послуг з охорони здоров'я⁸⁴. Бездомні особи також часто не мали доступу до тестування на COVID-19 і його лікування, захисних масок та дезінфікуючих засобів. Через карантин особи, які живуть в ситуації бездомності, стикались з додатковими обмеженнями у доступі до притулків⁸⁵, їжі, води і засобів гігієни, що особливо негативно вплинуло на жінок через їхні менструальні потреби. Під час жорсткіших карантинних заходів навесні 2020 року джерела доходів для бездомних осіб скоротилися внаслідок закриття ринків, пунктів прийому вторинної сировини та інших суб'єктів господарювання, тоді як закриття залізничних та автобусних станцій обмежило доступ до води для задоволення питних та гігієнічних потреб. Будь-які нові карантинні заходи, запроваджені Урядом, повинні пом'якшити такі негативні наслідки.

67. УВКПЛ стурбоване тим, що соціальні послуги для бездомних осіб надаються на території України нерівномірно, оскільки вони залежать від доброї волі та фінансування місцевими органами влади. У шести областях України немає притулків для бездомних людей, що фінансуються місцевою владою, а в інших такі притулки відкриті лише взимку або не приймали нових мешканців через карантин. У Миколаївській області комунальний притулок приймає лише бездомних чоловіків, і недоступний для жінок. Незважаючи на те, що притулки вжили заходів для запобігання поширенню COVID-19, їм часто не вистачає приміщень, необхідних для забезпечення самоізоляції новоприбулих. УВКПЛ вітає зусилля Київської міської державної адміністрації щодо співпраці з місцевими організаціями громадянського суспільства з метою надання допомоги бездомним особам за прикладом інших регіонів.

Ф. Вплив COVID-19 на працівників охорони здоров'я

«У жовтні я отримав 567 грн. [20 дол. США] доплати за боротьбу з COVID-19. Це жарт?»

- Лікар із Запоріжжя щодо доплат працівникам охорони здоров'я, які беруть участь у реагуванні на COVID-19, жовтень 2020 р.

68. УВКПЛ стурбоване відсутністю здорових та безпечних умов праці для працівників охорони здоров'я, які знаходяться «на передовій» боротьби з COVID-19, зокрема через дефіцит ЗІЗ та відсутність послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Працівники охорони здоров'я, 83% яких складають жінки⁸⁶, також висловили стурбованість щодо справедливої винагороди за виконувану роботу, оскільки середня заробітна плата в галузі охорони здоров'я значно нижча за середню оплату менш кваліфікованої праці. Крім того, вони скаржились на неузгоджений підхід та дискримінацію при виплаті доплат, пов'язаних із COVID-19, та

⁸⁴ Див. Інформаційну записку ММІПЛУ «Вплив COVID-19 і заходів із попередження його поширення на бездомних людей в Україні», 16 червня 2020 р.

⁸⁵ У чотирьох областях комунальні притулки для бездомних людей не приймали нових мешканців через карантин, а в трьох областях бездомні люди стикалися із затримками та обмеженнями у доступі до медичних послуг через необхідність проходження обов'язкового медичного огляду перед прийомом до притулку. Під час весняного карантину, через закриття залізничних та автобусних станцій, де перебували бездомні особи, вони опинилися на вулиці.

⁸⁶ Державна служба статистики, *Жінки і чоловіки в Україні. Статистичний збірник*, Київ, 2019 р., стор. 61, режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_gch2018.pdf

інших тимчасових доплат працівникам охорони здоров'я, запроваджених Урядом⁸⁷. Лише незначний відсоток випадків зараження COVID-19 серед працівників охорони здоров'я було визнано такими, що пов'язані із роботою, що негативно вплинуло на реалізацію права на компенсацію. УВКПЛ нагадує, що МПЕСКП, зокрема статті 6 та 7, гарантують право на працю та на справедливі та сприятливі умови праці, включно з винагородою, яка забезпечує всім працівникам як мінімум справедливу заробітну плату та рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, задовільне існування для них самих та їхніх сімей, умови праці, що відповідають вимогам безпеки та гігієни, відпочинок і розумне обмеження робочого часу. Стаття 9 гарантує право на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування⁸⁸. Це також відповідає ЦСР 1 та ЦСР 8, зокрема, завданню 8.5 – забезпечення повної і продуктивної зайнятості та гідної праці для всіх жінок і чоловіків, включно з молоддю та особами з інвалідністю, та рівного винагородження за працю рівної цінності.

69. Профспілки працівників охорони здоров'я зазначили, що з ними не провели конструктивних консультацій щодо урядових заходів реагування на COVID-19 у галузі охорони здоров'я на національному та місцевому рівнях, а також щодо поточної медичної реформи. Існуюча тристороння соціально-економічна рада, яка слугує платформою для діалогу між органами виконавчої влади, роботодавцями та працівниками, не залучалася впродовж довгого часу. УВКПЛ стурбоване випадками репресій проти викривачів серед працівників охорони здоров'я, які публічно повідомляли про низький рівень готовності галузі охорони здоров'я до кризи, пов'язаної з COVID-19. Небезпечні умови праці та невідповідний рівень оплати праці та соціального забезпечення, зокрема у випадку професійного захворювання або інвалідності, призвели до того, що працівники охорони здоров'я звільнялися; у 2020 році, за оцінками, звільнилося 50 000 осіб⁸⁹. Враховуючи той факт, що Україна стикалася з нестачею кадрів у цій галузі ще до пандемії, звільнення працівників, ймовірно, матиме негативний вплив на право на охорону здоров'я для населення, включаючи доступ до основних послуг та їх якість, а також досягнення ЦСР 3.

70. На ранньому етапі пандемії у травні 2020 року працівники охорони здоров'я складали майже 20% усіх підтверджених випадків захворювання на COVID-19 в Україні. На початок грудня цей показник зменшився до 5%, що частково може бути пов'язано з поліпшенням доступу до ЗІЗ. Вісімдесят чотири відсотки підтверджених випадків інфікування на COVID-19 серед медичних працівників складають жінки, що відповідає відсотку жінок, які працюють у галузі охорони здоров'я.⁹⁰

71. УВКПЛ стурбоване тим, що державне зобов'язання щодо спрямування не менше 5% валового внутрішнього продукту (ВВП) у галузь охорони здоров'я, що може розглядатися як мінімальне основне зобов'язання щодо забезпечення права на охорону

⁸⁷ УВКПЛ почуло від бригад швидкої допомоги та сімейних лікарів, які займаються хворими з підозрою на COVID-19, що вони не отримували жодних доплат, пов'язаних із COVID-19.

Доплати, запроваджені Урядом із вересня по грудень 2020 року, передбачені лише для працівників охорони здоров'я із вищою медичною освітою, до яких не входять працівники лабораторій з немедичною освітою, які беруть участь у реагуванні на COVID-19, а також допоміжний персонал, як-от прибиральники лікарень, бухгалтери та спеціалісти зі статистики.

⁸⁸ Соціальне страхування, як правило, передбачає обов'язкові внески бенефіціарів, роботодавців, а іноді і держави, разом із виплатою допомоги та покриття адміністративних витрат із загального фонду. Воно спрямоване на забезпечення доходів особам, які не заробляють на життя через літній вік, хворобу, травму чи безробіття. Див. *Зауваження загального порядку № 19 «Право на соціальне забезпечення (ст. 9)»* Комітету з економічних, соціальних та культурних прав, 4 лютого 2008 р., (E/C.12/GC/19).

⁸⁹ За даними Професійної спілки працівників охорони здоров'я України. Див. Професійна спілка працівників охорони здоров'я України, *Лист Верховній Раді України щодо проекту Держбюджету 2021* від 16.11.2020 р. № 03-03/261, 20 листопада 2020 р., режим доступу: http://medprof.org.ua/novini/novini/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=8261&cHash=be4070d64b. За даними Державної служби статистики кількість працівників охорони здоров'я зменшилася з 777 тис. у січні 2020 року до 735 тис. у вересні 2020 р., див. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/gdn/Sok_ed/Sok_ed2020_u.xlsx.

⁹⁰ За даними Національної служби здоров'я України, станом на 5 грудня було зареєстровано 41 403 випадки захворювання на COVID-19 та 361 смерть серед медичних працівників. Див. <https://nszu.gov.ua/covid/dashboard>

здоров'я, не виконується⁹¹, зокрема в проекті Закону «Про Державний бюджет на 2021 рік»⁹², і що лише 21,7% спеціального Фонду боротьби з COVID-19 було витрачено на охорону здоров'я.⁹³

VIII. Висновки та рекомендації

72. В 2020 році світ зіткнувся з безпрецедентною кризою в галузі охорони здоров'я та соціально-економічною кризою. Як і в багатьох інших країнах, в Україні криза, пов'язана з COVID-19, посилила дискримінацію, виключення та нерівність, що існували до пандемії, виявила існуючі недоліки у галузях охорони здоров'я та соціального захисту. Населення, що постраждало від конфлікту, роми, особи літнього віку та особи з інвалідністю, зокрема ті, які проживають в інтернатних закладах, та бездомні особи є найбільш уразливими до наслідків кризи, пов'язаної з COVID-19. Пандемія також спричинила уразливість тисяч працівників охорони здоров'я, залучених до реагування на COVID-19, переважна більшість з яких – жінки.

73. Криза, пов'язана з COVID-19, також надає Україні можливість для ефективнішого відновлення. УВКПЛ разом з групою агенцій Організації Об'єднаних Націй в Україні провели низку заходів для оцінки соціально-економічного впливу кризи, пов'язаної з COVID-19⁹⁴. Вони призначені для інформування України та її партнерів про те, що необхідно зробити, щоб нікого не залишити осторонь при забезпеченні реагування на безпрецедентну кризу, а також для визначення можливої підтримки цих зусиль з боку Організації Об'єднаних Націй.

74. На основі вищезазначеного аналізу, УВКПЛ закликає виконати нижченаведені рекомендації:

Стосовно свободи пересування:

Уряду України:

- a) Утриматись від запровадження жорсткіших обмежень для осіб, які перетинають лінію зіткнення, ніж ті, які передбачені для громадян України, які перетинають державний кордон;

Самопроголошеній «Донецькій народній республіці»:

- b) Відкрити всі КПВВ в Донецькій області, щоб щодня більше цивільних осіб могли перетинати лінію зіткнення;
- c) Скасувати обмеження які ставлять перетин КПВВ у залежність від місця реєстрації або проживання особи;
- d) Підвищити прозорість та ефективність розгляду запитів на перетин лінії зіткнення «міжвідомчим оперативним штабом»;
- e) Припинити практику примушування громадян до підписання заяв про неповернення при перетині на контрольовану Урядом територію.

Самопроголошеній «Луганській народній республіці»:

- f) Скасувати обмеження, які ставлять перетин КПВВ у залежність від місця реєстрації або проживання особи.

У контексті Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, Україна, тимчасово окупованих Російською Федерацією, – Уряду України та Уряду Російської Федерації:

⁹¹ Відповідно до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» № 2168-VIII від 19 жовтня 2017 р., ч. 5 ст. 4.

⁹² Міністерство фінансів України, У проекті Держбюджету-2021 видатки на медицину зростуть до 4,2% ВВП, - Роман Єрмоличев, 25 вересня, режим доступу: www.kmu.gov.ua/news/u-proekti-derzhbyudzhetu-2021-vidatki-na-medicinu-zrostut-do-42-vvp-roman-yermolichhev.

⁹³ Згідно з аналізом державних витрат, проведеним НУО «StateWatch». Див. <https://statewatch.org.ua/publications/kontrol-covid-vytrat-prezentatsiia-veb-platformy-statewatch/>.

⁹⁴ Див. Організація Об'єднаних Націй, *Оцінка соціально-економічного впливу COVID-19 в Україні, 2020* [Assessment of the socio-economic impact of COVID-19 in Ukraine, 2020], режим доступу: <https://ukraine.un.org/en/103300-assessment-socio-economic-impact-covid-19-ukraine>.

g) Забезпечити швидкий, безпечний та гідний перетин АМ із Кримом;

h) При обмеженні повторного перетину за гуманітарними підставами, забезпечити, щоб особи, які приймають рішення на АМ (i) інформували про фактори, які вони беруть до уваги при застосуванні чи незастосуванні винятку у зв'язку з «гуманітарними підставами» у кожному конкретному випадку та (ii) повідомляли чіткі причини будь-яких відмов;

i) Скасувати практику (i) вимагання від жителів Криму пред'явлення паспорта Російської Федерації при перетині АМ та (ii) застосування стягнень до осіб, які пред'являють український паспорт;

j) Зняти поточне обмеження «одноразового виїзду» і дозволити жителям Криму подорожувати з Криму до материкової частини України більше одного разу.

Стосовно становища осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі та пенітенціарних установах:

Уряду України, самопроголошеним «республікам» та Уряду Російської Федерації:

k) Забезпечити тестування усіх затриманих з підозрою на COVID-19;

l) Забезпечити затриманим доступ до невідкладної та спеціалізованої медичної допомоги без невинуватених затримок або перешкод, зокрема для лікування захворювань, не пов'язаних із COVID-19, і у випадку відсутності можливості забезпечення необхідного лікування, зокрема ув'язнених із невиліковними хворобами, забезпечити їх своєчасне переведення до лікарень;

m) Запровадити програми дострокового звільнення осіб літнього віку або осіб, особливо уразливих до COVID-19, як пріоритет, враховуючи конкретні ризики, з якими вони стикаються. Розглянути альтернативи тримання під вартою з метою зменшення ризиків для здоров'я, пов'язаних із пандемією COVID-19;

n) Забезпечити ефективну заміну обмежень контактів із зовнішнім світом альтернативними засобами комунікації з сім'єю та друзями, включаючи засоби телекомунікації та інформаційних технологій, та вжити необхідних заходів для пом'якшення негативного впливу таких обмежень на психічне здоров'я ув'язнених, зокрема ув'язнених жінок.

Стосовно права на справедливий судовий розгляд:

Судам та судовим органам в Україні:

o) Забезпечити, щоб заходи, запроваджені для забезпечення безпеки приміщень суду та запобігання поширенню COVID-19, залишались винятковими, тимчасовими та супроводжувались відповідними гарантіями захисту права на справедливий та публічний судовий розгляд. У будь-якому випадку необхідно невідкладно повідомляти чітку та точну інформацію про всі вжиті заходи;

p) Забезпечити право на публічний судовий розгляд шляхом запровадження прозорого механізму, що дозволяє журналістам і спостерігачам бути присутніми в залі суду за умови дотримання безпечного дистанціювання та інших заходів запобігання поширенню COVID-19;

q) Продовжувати розробку цифрових інструментів, що забезпечують можливість дистанційного відправлення правосуддя;

r) Покращити планування судових засідань та забезпечити належну процесуальну поведінку сторін з метою мінімізації затримок судового розгляду, спричинених пандемією COVID-19.

Стосовно прав осіб, які перебувають у вразливому становищі:

Уряду України та місцевим органам влади:

- s) Створити відповідний фінансовий простір, зокрема за допомогою прогресивного оподаткування, коригування бюджету та використання кредитів, для пом'якшення впливу COVID-19 та збільшення інвестицій у галузі охорони здоров'я та соціального захисту. Забезпечити державне фінансування галузі охорони здоров'я у розмірі не менше п'яти відсотків ВВП відповідно до державних зобов'язань;
- t) Налагодити співпрацю та проведення систематичних консультацій з організаціями громадянського суспільства, які представляють права різних категорій населення, при розробці та реалізації заходів реагування на COVID-19 та заходів соціально-економічного відновлення та забезпечити збір даних, дезаггегованих за статтю, віком та статусом інвалідності, про ситуацію у сфері соціальних та економічних прав категорій, щодо яких наразі відсутні надійні дані, як-от бездомних осіб, мешканців неформальних поселень та осіб літнього віку;
- u) Усунути існуючі перешкоди та будь-яку дискримінацію стосовно доступу до медичних послуг, включаючи тестування, лікування та майбутню вакцинацію від COVID-19, за ознакою інвалідності, віку, раси, етнічної приналежності, статі, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, соціального статусу чи іншої ознаки;
- v) Забезпечити пом'якшення впливу COVID-19 на ромів, бездомних осіб та осіб з інвалідністю шляхом виконання рекомендацій, наведених в Інформаційних записках ММПЛУ, які стосуються впливу пандемії COVID-19 на права ромів, бездомних осіб та осіб з інвалідністю в Україні;
- w) Налагодити ефективний діалог між профспілками працівників охорони здоров'я та центральними та місцевими органами влади;
- x) Покращити стандарти роботи всього персоналу у галузі охорони здоров'я шляхом забезпечення однакових для жінок і чоловіків гідної оплати праці, безпечних і здорових умов праці та доступу до соціального забезпечення, включаючи визнання COVID-19 професійним захворюванням та забезпечення відповідної компенсації за нього.

Світовому банку та МВФ:

- y) Ухвалити загальне визначення та розуміння «вразливих груп» на основі Оцінки соціально-економічного впливу COVID-19 Команди ООН у країні та з урахуванням зобов'язань щодо дотримання прав людини та забезпечення рівності і відсутності дискримінації, а також здійснювати моніторинг і оцінку впливу вимог МВФ, визначених у Резервній угоді, на ці категорії з метою недопущення подальшого погіршення їх становища.